

Priručnik o rodno osviještenoj politici i promicanju ravnopravnosti spolova

**Priručnik za djelatnike/ice Ureda za ravnopravnost spolova Vlade
Republike Hrvatske**

Izdavač:

Ured za ravnopravnost spolova, Vlada Republike Hrvatske, Mesnička 23, Zagreb
Institut za zdravstvo i socijalnu skrb Republike Finske, Mannerheimintie 166, Helsinki

Za izdavača:

mr.sc. Helena Štimac Radin
Hannele Varsa

Autorice:

Reetta Siukola
Hanna Onwen Huma

U izradi priručnika sudjelovale:

Tamara Šterk
Gordana Obradović Dragišić
Sandra Bedeniković

Prevoditeljica:

Nina Grković

Lektura:

Vanja Nekich

Priprema i tisak:

Tiskara Zelina

Naklada:

20 primjeraka

Zagreb, veljača 2017.

CIP zapis dostupan u računalnom katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 000968046.

ISBN 978-953-7574-32-1

Twinning

Twinning je instrument kojeg je inicirala Europska komisija 1998. godine, zamišljen je kao ciljana administrativna suradnja kako bi se pomoglo zemljama korisnicama u procesu učvršćivanja administrativnih i pravosudnih kapaciteta u svrhu provedbe zakonodavstva Zajednice (pravna stečevina). Osnovni cilj twinning projekata je pomoći zemljama korisnicama u razvoju moderne i učinkovite administracije, fokusirajući se pritom na strukturu, ljudske resurse i upravljačke vještine nužne za usklađivanje domaćeg zakonodavstva s pravnom stečevinom EU-a (acquis).

Opća poruka EU

Europsku uniju čini 28 zemalja članica koje su odlučile postupno povezivati svoja znanja, resurse i sudbine. Zajednički su, tijekom razdoblja proširenja u trajanju od 50 godina, izgradile zonu stabilnosti, demokracije i održivog razvoja, zadržavajući pritom kulturalnu raznolikost, toleranciju i osobne slobode. Europska unija posvećena je dijeljenju svojih postignuća i svojih vrijednosti sa zemljama i narodima izvan svojih granica.

Prijelazni instrument

Prijelazni instrument (Transition Facility) – je privremeni instrument namijenjen novim državama članicama EU u prvim godinama članstva kao pomoć u financiranju mjera za razvoj i jačanje nacionalnih, administrativnih i pravosudnih sposobnosti za provedbu i primjenu zakonodavstva Europske unije. Prijelazni instrument je usmjeren ka nastavku podrške Republici Hrvatskoj u njenim nastojanjima za daljnjim razvojem i jačanjem nacionalnih administrativnih i pravosudnih kapaciteta za provedbu i primjenu prava Europske unije, kao i promicanju razmjene najbolje prakse kroz aktivnosti koje ne mogu biti financirane iz Strukturnih fondova. Nadalje, cilj programa je nastavak pružanja pomoći u razvoju pravosuđa, temeljnih prava i unutarnjih poslova te reforme javne uprave.

Ova publikacija izrađena je uz pomoć Europske unije. Sadržaj ove publikacije isključiva je odgovornost Ureda za ravnopravnost spolova Vlade Republike Hrvatske i Instituta za zdravstvo i socijalnu skrb Republike Finske te ne odražava nužno gledišta Europske unije.

Sadržaj

Predgovor	4
Što je rodno osviještena politika?	7
Zašto nam je potrebna rodna perspektiva?	7
Odgovornosti javnih tijela	8
Pet koraka za uvođenje rodno osviještene politike	18
KORAK 1: Rodna pitanja	18
KORAK 2: Planiranje i organiziranje	19
KORAK 3: Ispitivanje i postavljanje ciljeva	20
KORAK 4: Provedba	21
KORAK 5: Praćenje i komuniciranje	21
Alati za rodno osviještenu politiku	22
ALAT 1: Procjena utjecaja s obzirom na spol	22
ALAT 2: Statistički podaci razlučeni prema spolu	26
Statistički podaci razlučeni po spolu	26
ALAT 3: Rodna analiza	28
ALAT 4: Kontrolni popis za projekte i programe	30
ALAT 5: Rodno osviješteni proračun	33
Odakle početi	35
Pojmovnik	35
Dionici u ravnopravnosti spolova i izvori informacija	39

Predgovor

Žene i muškarci su – izravno ili neizravno – subjekti svih mjera koje državna uprava poduzima. Zbog toga je bitno da se učinci mjera analiziraju iz rodne perspektive. Analiza rada javne uprave iz perspektiva različitih skupina populacije može osigurati da odluke koje se donose koriste svima te tako promiču jednakost između muškaraca i žena.

Svrha je ovog priručnika pružiti podršku Uredu za ravnopravnost spolova Vlade Republike Hrvatske u njihovom radu na koordinaciji i razvoju rodno osviještene politike u Hrvatskoj. On sadrži smjernice kako primjenjivati rodnu perspektivu kao i prijedloge kako organizirati rad. Priručnik se osobito odnosi na rad tijela državne uprave i na njihov utjecaj na građane i građanke. Priručnik se ne bavi internom kadrovskom politikom.

Integracija načela ravnopravnosti spolova sastoji se od razvoja administrativnih postupaka te unaprjeđenja standarda pripremnog rada. To će rezultirati boljim odlukama i mjerama iz perspektive žena i muškaraca. Na razini ministarstava, kao i na lokalnoj razini, ugradnja rodne perspektive podrazumijeva aktivan rad na njezinom razvoju koji traje nekoliko godina, nakon čega je potrebno kontinuirano održavanje i praćenje. Cijela državna uprava ima razloga nastaviti taj posao, osobito zbog toga što su u svim aspektima društva prisutna pitanja koja zahtijevaju rodnu perspektivu.

Ovaj priručnik sastavljen je 2016. godine u sklopu europskog Twinning projekta „Podrška ravnopravnosti spolova“. Glavni cilj ovog projekta je razvoj institucionalnih kapaciteta za koordiniranu provedbu, praćenje i vrednovanje nacionalnih i međunarodnih načela ravnopravnosti spolova te podići razinu osviještenosti javnosti i povjerenje u kapacitete Republike Hrvatske da zaštiti građane i građanke od spolne diskriminacije.

Ravnopravnost je temelj europskih politika i od ključne je važnosti za daljnji razvoj društva te ga je potrebno primjenjivati na sve aspekte života. Dobre strateške promjene koje ističu prioritete u području ravnopravnosti spolova dio su Vladinog programa za razdoblje 2016.-2020. U poglavlju koje se odnosi na ravnopravnost spolova, program naglašava važnost smanjenja nejednakosti na tržištu rada, zaštite žrtava nasilja u obitelji, podrške ženama u politici, gospodarstvu i drugim područjima života, te pomoći pri usklađivanju obiteljskog i poslovnog života radnika obaju spolova. Ured za ravnopravnost spolova dat će punu podršku naporima Vlade za promicanje ravnopravnosti spolova u svim politikama.

Vjerujemo da je ravnopravnost spolova bitna za svako društvo i buduće naraštaje te da trebamo učiniti sve što je u našoj moći da ju ostvarimo.

Voditelji projekta:

Helena Štimac Radin, v.d. ravnateljice
Ured za ravnopravnost spolova
Hrvatska

Simo Mannila, viši savjetnik
Institut za zdravstvo i socijalnu skrb,
Finska

Sažetak

Žene i muškarci su – izravno ili neizravno – subjekti svih mjera koje državna uprava poduzima. Rodna perspektiva obuhvaća promišljanje kako se određeno pitanje, bez obzira na svoju prirodu, odražava na žene i muškarce. Spol je čimbenik koji utječe na živote ljudi, baš poput dobi, klase, etničke pripadnosti ili razine obrazovanja. Zbog toga ga je potrebno uzeti u obzir kao aspekt u pripremnom radu i odlučivanju.

Temeljem Članka 3. Zakona o ravnopravnosti spolova (NN 82/08), državna tijela, tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, pravne osobe s javnim ovlastima, te pravne osobe u pretežitom vlasništvu države i jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave dužna su u svim fazama planiranja, donošenja i provedbe pravnih akata, odluka ili akcija, ocjenjivati i vrednovati učinke tih akata, odluka ili akcija na položaj žena, odnosno muškaraca, radi postizanja stvarne ravnopravnosti žena i muškaraca. Također, ovi su akteri dužni provoditi programe izobrazbe o ravnopravnosti spolova za svoje djelatnike/ce.

Također, temeljem Članka 11. Zakona o ravnopravnosti spolova tijela državne uprave obvezna su donijeti planove djelovanja za promicanje i uspostavljanje ravnopravnosti spolova. Planovi djelovanja doneseni na osnovi analize položaja žena i muškaraca svake četiri godine, utvrđuju razloge za uvođenje posebnih mjera, ciljeve koje treba postići, način provedbe i metode nadziranja provedbe. Sastavni dio planova djelovanja čini plan provedbe aktivnosti vezanih uz mjere Nacionalne politike za ravnopravnost spolova. Prije donošenja, planove djelovanja prethodno odobrava Ured za ravnopravnost spolova Vlade Republike Hrvatske.

Hrvatski institucionalni mehanizmi za ravnopravnost spolova sastoje se od Odbora za ravnopravnost spolova Hrvatskog Sabora, Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova, Ureda za ravnopravnost spolova Vlade Republike Hrvatske, koordinatora/ica za ravnopravnost spolova u tijelima državne uprave, povjerenstava za ravnopravnost spolova u županijama i Gradu Zagrebu te povjerenstava za ravnopravnost spolova u gradovima i općinama.

Politička volja ključan je čimbenik za učinkovitu provedbu rodno osviještene politike. Ravnopravnost spolova trebalo bi istaknuti kao jedan od glavnih ciljeva u ostvarenju državne politike te učiniti vidljivim u svim državnim nastojanjima i strategijama. Tijela vlasti trebaju inzistirati na provedbi rodno osviještenih politika. Da bi se rodno osviještene politike primijenile moraju biti popraćene aktivnostima s najviših razina i pripadajućim rezultatima. Također je važno da donositelji/ice odluka dodijele dostatne resurse namijenjene radu na rodno osviještenoj politici. U skladu s tim, nedostatak političke posvećenosti, nedostatni resursi i niska razina osviještenosti donositelja/ica odluka o ravnopravnosti spolova predstavljaju prepreke učinkovitoj rodno osviještenoj politici te mogu spriječiti postizanje ovog cilja.

Primjerice, kada se predstavljaju različiti prijedlozi ili politike, donositelji/ice političkih odluka mogli bi se zapitati sljedeća pitanja:

- Koji je učinak ovog prijedloga iz perspektive žena i muškaraca?
- Što znamo o položaju žena i muškaraca u ovom području? Jesu li potrebna daljnja istraživanja?
- Hoće li ovaj prijedlog promicati ravnopravnost spolova? Jesu li potrebne dodatne mjere?

Što je rodno osviještena politika?

Žene i muškarci su – izravno ili neizravno – subjekti svih mjera koje državna uprava poduzima. Utjecaj tih mjera se, pak, prerijetko analizira iz rodne perspektive. Preispitujući posao koji obavljamo iz perspektive različitih skupina stanovništva možemo osigurati da odluke koje se donose koriste svima nama te tako potičemo ostvarenje ravnopravnosti između muškaraca i žena.

Temeljem definicije Vijeća Europe (1998.) rodno osviještena politika je (re)organizacija, unaprjeđenje, razvoj i vrednovanje političkih procesa tako da akteri, koji su inače uključeni u donošenje odluka, uključuju perspektivu ravnopravnosti spolova u sve politike na svim razinama i stadijima.

Stoga možemo reći da je rodno osviještena politika koncept kojim se rodna perspektiva i poticanje ravnopravnosti spolova uključuje u rad svih državnih tijela i njihove odluke. Ona ne uklanja potrebu za specifičnim mjerama za postizanje ravnopravnosti spolova nego ih nadopunjava.

Uvrštavanje rodne perspektive u rad tijela je međunarodno usvojena strategija koja pridonosi ostvarenju ravnopravnosti spolova. Taj postupak uključuje integraciju rodne perspektive u pripremu, osmišljavanje, provedbu, praćenje i vrednovanje politika, regulatornih mjera te programa potrošnje sredstava i projekata od onih koji ih stvaraju, uzimajući u obzir promicanje rodne ravnopravnosti i suzbijanje diskriminacije. Koncept rodne perspektive sastavni je dio Pekinške platforme za djelovanje i europskih ugovora.

Zašto nam je potrebna rodna perspektiva?

Rodna perspektiva obuhvaća razmatranje kako se različita društvena područja odražavaju na žene i muškarce. Spol je čimbenik koji utječe na živote ljudi, baš poput dobi, klase, etničke pripadnosti ili razine obrazovanja. Zbog toga ga je potrebno uzeti u obzir kao aspekt u radu i donošenju odluka. Društvene i kulturološke rodne uloge utječu na svakodnevni život. Razlozi korištenja rodne perspektive su primjerice:

- **Rodna pitanja.** Spol i pretpostavke te očekivanja povezana sa ženama i muškarcima utječu na sva naša djela, životne okolnosti i potrebe. Imate li primjerice djecu, ta činjenica različito utječe na život majke, a različito na život oca. Na tržištu rada, žene i muškarci često su zaposleni u posve različitim zanimanjima i sektorima, a i postupci prema njima su različiti. Ako se rodna perspektiva ne uzima u obzir tijekom rada vezanog za tržište rada ili obiteljsku politiku, moguće je da će se izgubiti važne informacije te mjere koje su naizgled neutralne mogu koristiti interesima samo jednog spola nauštrb drugog ili potpuno zanemarivati potrebe jednog od spolova.
- **Bolja uprava, bolje odluke.** Integracija rodne perspektive sastoji se od razvoja administrativnih postupaka te unaprjeđenja standarda pripremnog rada državnih službenika/ca. To će rezultirati boljim odlukama i mjerama iz perspektive žena i iz perspektive muškaraca. Korištenje rodne perspektive podrazumijeva aktivan i

kontinuirani rad koji bi trebalo poduzimati u svim državnim i javnim tijelima budući da se u svim aspektima društva pojavljuju pitanja koja zahtijevaju rodnu perspektivu.

- **Promicanje ravnopravnosti spolova i ukidanje diskriminacije.** Uzimanje u obzir rodne perspektive tijekom rada i donošenja odluka potiče ravnopravnost spolova i smanjuje diskriminaciju temeljem spola u društvu. Zakon o ravnopravnosti spolova zabranjuje izravnu i neizravnu diskriminaciju temeljem spola. Neizravna diskriminacija znači da odredba, kriterij ili praksa koja se čini rodno neutralnom, u stvarnosti može staviti žene ili muškarce u nepovoljan položaj na temelju spola. Integracijom rodne perspektive može se nastojati utvrditi te neizravne posljedice. Jedan od primjera navedenoga jest uobičajeno dodjeljivanje djece majci u postupku razvoda braka.

Pitanja koja bi trebalo razmotriti:

- *Na kojim pitanjima koja utječu na život ljudi svakodnevno radim? Jesam li pitanja na kojima svakodnevno radim preispitao/la sa stanovišta rodne perspektive?*
- *Koje koristi bi institucija u kojoj radim mogla imati od rodne perspektive?*
- *Jesam li osigurao/la da u mom djelokrugu aktivnosti nema nikakvog diskriminirajućeg propisa ili prakse? Jesu li potrebne posebne mjere da bi se iskorijenila diskriminacija i poticala ravnopravnost spolova?*

PRIMJER:

Dobar primjer važnosti rodne perspektive u pripremnom radu bila je reforma zakonodavstva o sigurnosti i zdravlju na radu u Finskoj koja se odvijala početkom 21. stoljeća. Analiza situacije i statistički podaci u Finskoj pokazali su da je tržište rada snažno segregirano po spolu te da se posao i radni uvjeti razlikuju za žene i muškarce. Povjerenstvo za zakonodavstvo o sigurnosti i zdravlju na radu uzeo je te činjenice u obzir u svome radu i otkrio da planirane izmjene zakonodavnog okvira neizbježno nose različite posljedice za muškarce i žene.

Tijekom pripreme prijedloga, povjerenstvo je promijenilo svoj smjer djelovanja od pristupa koji se bavio nezgodama na radnom mjestu (pitanje koje je važno za područja u kojima dominiraju muškarci) do pristupa koji se usredotočio na šire istraživanje različitih opasnosti na radnom mjestu. Na taj je način Zakon bolje odgovorio na uobičajene rizike u sektorima kojima dominiraju žene (npr. uznemiravanje, opterećenje i umor). Kao rezultat ovoga rada, koncept sigurnosti na radu je proširen, a Zakon sada bolje služi potrebama sigurnosti na radu žena i muškaraca.

Odgovornosti javnih tijela

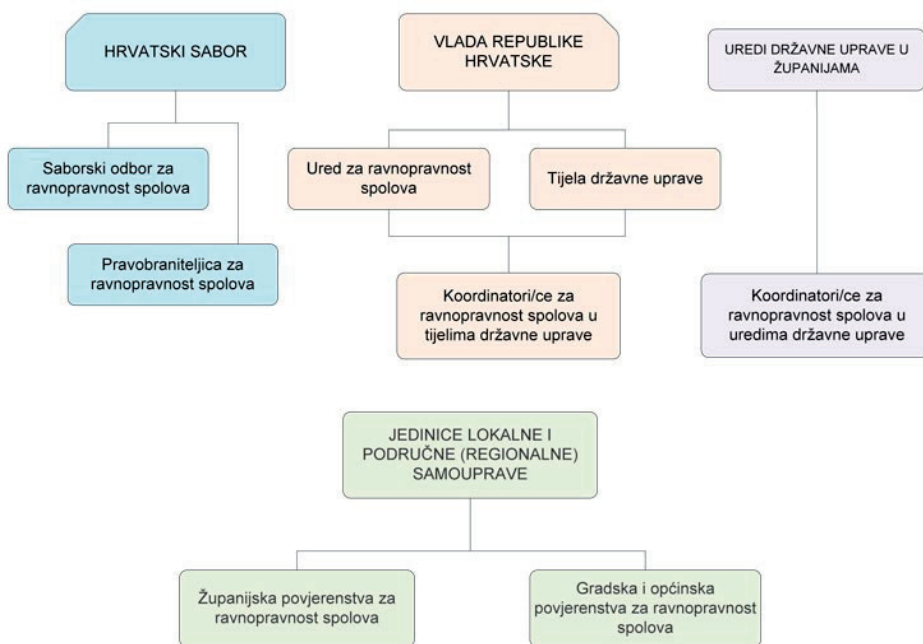
Temeljem Članka 3. Zakona o ravnopravnosti spolova, sva javna tijela dužna su u svim fazama planiranja, donošenja i provedbe pravnih akata, odluka ili akcija, ocjenjivati i vrednovati učinke tih akcija na položaj žena, odnosno muškaraca, radi postizanja stvarne

ravnopravnosti žena i muškaraca. Također, ovi su akteri dužni provoditi programe izobrazbe o ravnopravnosti spolova za svoje djelatnike/ce.

Također, temeljem Članka 11. Zakona o ravnopravnosti spolova tijela državne uprave obvezna su donijeti planove djelovanja za promicanje i uspostavljanje ravnopravnosti spolova. Planovi djelovanja doneseni na osnovi analize položaja žena i muškaraca svake četiri godine, utvrđuju razloge za uvođenje posebnih mjera, ciljeve koje treba postići, način provedbe i metode nadziranja provedbe. Sastavni dio planova djelovanja čini plan provedbe aktivnosti vezanih uz mjere Nacionalne politike za ravnopravnost spolova. Prije donošenja, planove djelovanja prethodno odobrava Ured za ravnopravnost spolova Vlade Republike Hrvatske.

Postoje i obveze primjene rodno osjetljivog jezika kako to navode Članci 13., 14. i 43. Zakona o ravnopravnosti spolova. To podrazumijeva rodno osjetljive nazive radnih mjesta te diploma kao i uklanjanje seksizama iz jezika.

INSTITUCIONALNI OKVIR za provođenje politike ravnopravnosti spolova u Republici Hrvatskoj

Vlada Republike Hrvatske - Ured za ravnopravnost spolova - www.ured-ravnopravnost.hr

Ovaj je priručnik jedan od četiri priručnika o rodno osviještenoj politici koji za cilj ima podržati rad različitih aktera ravnopravnosti spolova na različitim razinama.

Komplementarni priručnici pripremljeni su za sljedeće četiri skupine:

1) POLITIČARE/KE – DONOSITELJE/ICE ODLUKA <i>Političare/ke i donositelje/ice odluka koji predvode procese ostvarenja ravnopravnosti spolova</i>		
2) VLADIN URED ZA RAVNOPRAVNOST SPOLOVA <i>Vladin ured za ravnopravnost spolova koordinira sve aktivnosti kojima je cilj uspostavljanje ravnopravnosti spolova</i>	3) KOORDINATORE/ICE <i>Koordinatorice/ice za ravnopravnost spolova kao nositelje/ice promjena u tijelima državne uprave</i>	4) ŽUPANIJSKA, OPĆINSKA I GRADSKA POVJERENSTVA <i>Županijska, općinska i gradska povjerenstva za ravnopravnost spolova koja su za ovu temu zadužena na regionalnoj ili lokalnoj razini</i>

Političari/ke i donositelji/ce odluka koji predvode uvođenje načela ravnopravnosti spolova

Politička volja ključan je čimbenik za učinkovitu provedbu rodno osviještene politike. Ravnopravnost spolova trebalo bi potvrditi kao jedan od glavnih ciljeva u ostvarenju državne politike te učiniti te učiniti vidljivim u svim državnim nastojanjima i strategijama.

Ako se obveze vezane za rodno osviještenu politiku namjerava shvatiti ozbiljno, moraju biti popraćene aktivnostima s najviših razina, pripadajućim rezultatima rodno osviještene politike i odgovarajućim dokumentima. Također je važno da donositelji/ice odluka dodijele dostatne resurse namijenjene radu na rodno osviještenoj politici. U skladu s tim, nedostatak političke posvećenosti, nedostatni resursi i niska razina osviještenosti donositelja/ica odluka o ravnopravnosti spolova predstavljaju prepreke učinkovitoj rodno osviještenoj politici te mogu spriječiti postizanje ovog cilja.

Također, i operativna struktura unutar tijela ima ključnu ulogu. Eksplicitno i jasno komunicirana podrška i poticaj s vrha daju legitimnost radu na postizanju ravnopravnosti spolova. Iznimno je važno da upravljačka struktura sudjeluje u planiranju i provedbi rodno osviještene politike i odašilje poruku o očekivanim rezultatima. Povrh svega, upravljačka struktura se treba pobrinuti da se taj posao provodi te da postoje dostatni resursi za njega. Planiranje i organizacija rodno osviještene politike zahtijeva određivanje broja radnih sati za takve aktivnosti.

Političari/ke, donositelji/ce odluka i upravljačka struktura bi također trebali razmotriti kako oni sami mogu podržati ravnopravnost spolova i rodno osviještenu politiku u svom svakodnevnom radu. Pohađanjem sastanaka i drugih događanja u vezi ravnopravnosti spolova donositelji/ice odluka jasno daju do znanja da ta pitanja smatraju važnima. Kad je riječ o politikama vezanima za odabir kadrova i zapošljavanje, tijela bi trebala obraćati pozornost na kompetencije u pogledu ravnopravnosti spolova. Također, donositelji/ice odluka mogu stvoriti interes za uvođenje rodne perspektive postavljanjem pitanja i zahtijevanjem rezultata.

Na primjer, kada se predstavljaju različiti prijedlozi ili politike mogli bi postaviti sljedeća pitanja:

- *Koji je utjecaj ovog prijedloga iz perspektive žena i muškaraca?*
- *Što znamo o položaju žena i muškaraca u ovom području? Je li potrebno dodatno istraživati?*
- *Hoće li prijedlog poticati ravnopravnost spolova? Jesu li potrebne dodatne mjere?*

Saborski odbor za ravnopravnost spolova

Odbor je osnovan 2001. i jedna je od najstarijih institucija za ravnopravnost spolova u Hrvatskoj. Saborski odbor za ravnopravnost spolova radno je tijelo Sabora koje prati, raspravlja i zauzima stav o zakonodavnim i drugim pitanjima u vezi ravnopravnosti spolova. Prati provedbu zakona Europske unije i međunarodnih konvencija u ovom području, sudjeluje u izradi i praćenju provedbe Nacionalne politike za ravnopravnost spolova, predlaže pakete mjera u cilju uklanjanja diskriminacije na osnovi spola, priprema mišljenja o nacrtima zakona i ostalim propisima vezanim za ravnopravnost spolova te poduzima napore za uvođenje načela ravnopravnosti spolova u niz politika i procese odlučivanja.

Vladin ured za ravnopravnost spolova koji pruža podršku

Vladin ured za ravnopravnost spolova Republike Hrvatske uspostavljen je 2004. odredbama Zakona o ravnopravnosti spolova. Njihov djelokrug rada definiran je Člankom 18. Zakona. Ured tako:

- koordinira sve aktivnosti kojima je cilj uspostavljanje ravnopravnosti spolova,
- izrađuje nacionalnu politiku za promicanje ravnopravnosti spolova i nadzire njezinu provedbu,
- odobrava tijelima planove djelovanja,
- promiče znanje i svijest o ravnopravnosti spolova,
- koordinira aktivnosti županijskih, općinskih i gradskih povjerenstava za ravnopravnost spolova.

Važan zadatak Ureda temeljen na Zakonu je razviti integrirani sustav zaštite i promicanja ravnopravnosti spolova te praćenja njegove učinkovitosti. To je moguće učiniti razvijanjem strategija za rodno osviještene politike i podizanjem svijesti o njihovoj važnosti u javnoj upravi.

Strategije za rodno osviještenu politiku potrebno je prilagoditi pojedinom tijelu i uskladiti s političkim prioritetima, potrebama i mogućnostima. Međutim, postoje neki zajednički elementi koji su neophodni te su podrobnije opisani u ovom priručniku.

Preduvjeti za ostvarivanje rodno osviještene politike

Učinkovita provedba rodno osviještene politike zahtijeva ispunjenje određenih preduvjeta. Svaka bi vlada trebala u obzir uzeti sljedeće najvažnije preduvjete:

1. **Politička predanost.** Iznimno je važno da sve vlade objave svoje namjere da perspektivu ravnopravnosti spolova integriraju u sve politike i programe.
2. **Usvajanje vidljivih i mjerljivih ciljeva.** Učinkovita rodno osviještena politika zahtijeva vidljive i mjerljive ciljeve kao i akcijske planove kako bi se ti ciljevi ostvarili. Osim toga, važno je osmisлити plan integracije rodne perspektive u politike i kako proširiti skupinu dionika, kako postići višu razinu znanja o ravnopravnosti spolova u organizaciji te pratiti i vrednovati provedbu.
3. **Opsežni programi obuke za sve državne službenike/ce.** Kako bi se osigurala minimalna razina znanja o ravnopravnosti spolova u državnoj upravi, potrebno je osigurati obuku za sve zaposlenike/ce, uključujući i one na upravljačkim funkcijama. Poželjno je da je ta obuka integrirana u uobičajene strukture radnog okruženja te da se nudi novim zaposlenicima/ama. Mogla bi se omogućiti obvezna obuka za sve državne službenike/ce. Obuka bi trebala objasniti zašto je važno uključiti rodnu perspektivu u sve aktivnosti te ponuditi metode za svakodnevni rad. Potrebno je uvesti koncept ravnopravnosti spolova u obuku kako bi se postiglo zajedničko razumijevanje i kultura ravnopravnosti spolova.
4. **Oснаživanje Ureda za ravnopravnost spolova.** Još jedan bitan preduvjet za rodno osviještenu politiku jest snažan Ured za ravnopravnost spolova koji može djelovati kao *think-tank* koji detektira nove probleme, razvija strategije, prikuplja znanja i okuplja stručnjake/inje te djeluje kao katalizator rada na rodno osviještenoj politici.
5. **Stvaranje sustava koordinacije i podrške tijelima.** Važna i korisna metoda je izrada plana ili strategije za razvoj rodno osviještene politike koji bi uključio sva javna tijela te stvaranje sustava koordinacije i podrške. Stvaranje međusektorske mreže za koordinaciju i podršku procesu provedbe također može biti poticajan za rad na rodno osviještenoj politici. Svako tijelo može stvoriti unutarnje strukture zadužene za rodno osviještenu politiku i ravnopravnost spolova u okviru organizacije i jamčiti stabilne resurse za koordinate/ice, timove ili radne skupine za ravnopravnost spolova koje će preuzeti te funkcije.
6. **Razvijanje plana uvođenja perspektive ravnopravnosti spolova u politike u svim područjima.** Svako tijelo u okviru svog područja i politike trebalo bi biti odgovorno za provedbu analize ravnopravnosti spolova. Posvećenost i odgovornost na najvišoj razini mora se osigurati tako da se donositelji/ice odluka za svako područje u potpunosti angažiraju u procesu stvaranja rodno osviještene politike te da se od njih zahtijeva odgovornost za postignuti napredak ili njegov izostanak. Upravo je zbog toga potrebno provoditi redovita vrednovanja. Vladin ured za ravnopravnost spolova, zahvaljujući svojoj stručnosti, ima važnu ulogu u podržavanju tijela u pripremi zakona i politika te ih prati i nadzire da bi se utvrdilo je li dimenzija ravnopravnosti spolova uzeta u obzir.

Prepreke u procesu stvaranja rodno osviještene politike

Postoji puno prepreka u postavljanju, započinjanju, provedbi, upravljanju, praćenju i vrednovanju rodno osviještene politike koje su vrlo učestale. Neke se od njih mogu povezati s nedostatkom pokretača utjecaja. Druge mogu spadati u sveprisutne oblike otpora ili institucionalne ili administrativne prepreke koje se mogu riješiti na različite načine. Bitno je istaknuti da rad na ravnopravnosti spolova obično iziskuje vrijeme: možda se čini da se konkretni rezultati sporo ostvaraju te da se postignuća godinama ne ostvaruju u potpunosti. Slijedi popis uobičajenih prepreka koje se tiču rada na ravnopravnosti spolova. Uz njih, navode se i prijedlozi kako prebroditi ove izazove.

- **Otpor.** Otpor se može susresti na razini pojedinca ili institucije te može imati mnogo lica (eksplicitno ili implicitno) i oblika pojavnosti. Nadilaženje otpora može obilovati izazovima. Svim razinama osoblja treba omogućiti da uvide vrijednost rada na ravnopravnosti spolova. Potrebna je predanost najviših upravljačkih razina da bi se prebrodio otpor i osigurao napredak u ravnopravnosti spolova.
- **Nedostatak razumijevanja ravnopravnosti spolova.** Može postojati temeljni nedostatak razumijevanja potrebe i važnosti ravnopravnosti spolova unutar nekih organizacija. To može dovesti do nedostatka angažmana i uključenosti ključnih aktera, smanjujući važnost rada te smatrajući ravnopravnost spolova ‘ženskim pitanjem’. Da bi se borilo protiv tih pojava, važno je jasno ponavljati da ravnopravnost spolova nije ni pitanje manjine ni marginalno pitanje nego da se radi o pitanju koje se tiče svih ljudi.
- **Percepcija da je rad na ravnopravnosti spolova nepotreban.** U nekim okruženjima može postojati percepcija da nema potrebe za mjerama u vezi ravnopravnosti spolova. Možete naići i na stav „zadatak izvršen“. Ipak, u tom slučaju, važno je razjasniti da rad na ravnopravnosti spolova treba biti kontinuiran te da ga je konstantno potrebno održavati budući da se ne radi o „jednokratnoj“ aktivnosti.
- **Nedovoljni resursi.** Nedostatak namjenskih, odgovarajućih i održivih resursa, ljudskih i financijskih, namijenjenih radu na ravnopravnosti spolova te razvijanju, provedbi i praćenju rodno osviještene politike uobičajena je prepreka. Nedostatak financijskih sredstava može dovesti do kroničnog manjka resursa u radu, a koji onda može dovesti do pribjegavanja financiranja naoko neutralnih akcija i politika. Naime, u većini su slučajeva ulaganje i namjenska financijska sredstva potrebni da bi se ubrzala promjena, podržale inicijative i akcije. Vrijeme koje osoblje ulaže da bi razvili i realizirali potrebe u vezi ravnopravnosti spolova valja prepoznati te za to ostaviti dovoljno resursa. Pojačavanje radnog opterećenja ionako opterećenog osoblja ili dodjeljivanje tih zadataka neiskusnim ili tek pridošlim zaposlenicima i neosiguravanje financijske podrške za planirane akcije odaje snažan utisak da ravnopravnost spolova nije cijenjena na institucionalnoj razini.
- **Nedostatak institucionalnog ili organizacijskog autoriteta.** Zaposlenici uključeni u razvoj i provedbu rodno osviještene politike možda nemaju autoritet ili ovlasti za donošenje odluka kojima bi se poticala i vodila promjena u organizaciji/tijelu. Navedeno može dovesti do frustracije, ograničenog napretka i blokada u postizanju

planiranih rezultata ili postignuća. Ova se prepreka općenito može riješiti samo ranim angažmanom, predanošću i trajnom podrškom koja dolazi od najviših upravljačkih struktura organizacije/tijela. Podrška treba biti vidljiva, primjetna i iskrena svima unutar organizacije kao i onima koji financiraju rad organizacije kako bi razvili ugled temeljem toga što rad na ravnopravnosti spolova smatraju bitnim.

Koordinatori/ce za ravnopravnost spolova kao nositelji/ce promjene – preporuke temeljene na dobroj praksi

Imenovanje koordinatora/ica za ravnopravnost spolova u tijelima državne uprave (ministarstva, državne upravne organizacije, državni uredi i uredi državne uprave u županijama) regulirano je Zakonom o ravnopravnosti spolova (Članak 27.). Koordinator/ice bi trebali biti visokopozicionirani državni službenici/ce, a za ovaj specifičan zadatak imenuje ih čelnik tijela državne uprave. Oni su odgovorni za koordinaciju provedbe Zakona i Nacionalne politike za ravnopravnost spolova.

Uloga koordinatora/ica nadasve je važna. Budući da su aktivnosti raznolike te koordinator/ica mora biti svjestan svih zadataka koje tijelo državne uprave provodi, bitno je da se radi o osobi koja je u središtu organizacije. Koordinator/ica je odgovoran za planiranje, a ne za provedbu, stoga ne bi trebao raditi analize nego savjetovati, podsjećati i usmjeravati. Potrebno je definirati jasne ovlasti rada koordinator/ice te odrediti radne sate namijenjene tom zadatku.

Budući da je spol te iskustvo spola i roda intrinzično svakom ljudskom biću, postoje osobna uvjerenja, pretpostavke i mišljenja povezana s pitanjima ravnopravnosti spolova. Pristup ravnopravnosti spolova u upravi je često nedovoljno zastupljen te se može ponekad uočiti aktivan ili pasivan otpor u vezi uvođenja načela ravnopravnosti spolova u redovne aktivnosti.

Savjeti za koordinate/ice

- Uloga koordinator/ica za ravnopravnost spolova je planirati i podržavati rodno osviještenu politiku, odnosno rodnu perspektivu u radu tijela.
- Koordinator/ica također može podržavati pojedince koji su zaduženi za nacрте i pripremni rad, međutim, ne treba raditi sav posao za njih.
- Zatražite definiranje ovlasti prije početka rada.
- Idite korak po korak i dokumentirajte svoj rad.
- Prikupite dobre primjere i dobre prakse.
- Pobrinite se da uprava zahtijeva i koristi rezultate vašeg rada.
- Usredotočite se na osobe koje žele surađivati i poticati ovo pitanje u vlastitim radnim zajednicama.
- Izgradite mrežu podrške unutar i izvan tijela.
- Ako se susretnete s otporom, nemojte ga shvaćati osobno.

Tijela državne uprave rodnu perspektivu trebaju provesti u svemu što rade. Ta je perspektiva važna, primjerice, tijekom sastavljanja zakonodavnih akata i prijedloga proračuna kao i u provedbi programa i projekata. Rodno osviještena politika podrazumijeva razvoj temeljnih aktivnosti i izmjena ustaljenih praksi u tijelima državne uprave.

Tijela mogu osnovati timove ili radne skupine za ravnopravnost spolova koji bi planirali i pružali podršku rodno osviještenoj politici kroz uključivanje rodne perspektive u vlastito radno okruženje. Taj bi tim ili radna skupina mogao djelovati kao stručna skupina koja daje preporuke i prijedloge državnim službenicima/cama odgovornima za ključne aktivnosti tijela i upravljačkoj strukturi. Skupina također može pratiti provedbu zajednički usuglašenih ciljeva.

Mogući zadatci radne skupine

- Ispituje odgovornosti tijela državne uprave iz rodne perspektive i prati rad njihov rad, primjerice, projekte koje započinju.
- Planira i prati perspektivu ravnopravnosti spolova u ključnim područjima (uključujući zakonodavstvo, proračun, projekti, strategije, itd.).
- Djeluje kao stručna skupina za ravnopravnost spolova unutar svog resora.
- Izvještava i daje prijedloge upravljačkoj strukturi.
- Može raditi na pitanjima ravnopravnosti spolova vezanim za kadrovsku politiku i poticati nediskriminaciju ako druge skupine nisu određene u tu svrhu.

Radna skupina za ravnopravnost spolova treba vodstvo i koordinaciju da bi pravilno funkcionirala. Odgovornost je čelnika da osiguraju redovito sastajanje skupine kao i ispunjenje odgovarajućih operativnih preduvjeta. Primjer dobre prakse je kada skupinom predsjedava viši član/ica upravljačke strukture, a skupina se može posavjetovati i s koordinatorom/icom. Preporuča se da osobe koje su odgovorne za temeljne aktivnosti javnog tijela (nacrti zakona, prijedlozi proračuna, itd.) budu članovi/ice skupine ili joj barem budu na raspolaganju. Također je bitno da različita područja iz djelokruga rada tijela budu zastupljena u skupini.

Rodna bi perspektiva trebala biti dio svih ključnih procesa u svim stadijima, od pripreme do odlučivanja i praćenja. Upravljačka struktura i službenici/e imaju glavnu odgovornost za uvrštavanje rodne perspektive i procjenu utjecaja roda. Radna skupina za ravnopravnost spolova može raspravljati o tom pitanju u odgovarajućim intervalima pozivanjem na sastanke, na primjer, službenika/cu zaduženog/u za određene segmente rada kako bi se saslušalo njihovo mišljenje. Da bi se osnažila rodna perspektiva, radna skupina može davati preporuke nadležnim osobama ili voditelju/ici radne skupine.

Primjer: Radna skupina za ravnopravnost spolova u Ministarstvu socijalnih poslova i zdravlja Finske

Radna skupina za ravnopravnost spolova u Ministarstvu socijalnih poslova i zdravlja (MSAH) osnovana je 2005. Tijekom 2008. godine došlo je do izmjene u sastavu skupine, a dužnosti članova/ica su pobliže određene. Cilj skupine je stvoriti, poticati, pratiti

i koordinirati rad na ravnopravnosti spolova u MSAH. Članovi/ice skupine dolaze iz različitih odjela i neovisnih jedinica, međutim, skupina također uključuje i stručnjake/inje za ključne procese. Suradnja između stručnjaka/inja za sadržaj i stručnjaka/inja za procese procijenjena je kao zadovoljavajuća za sve.

Između ostaloga, skupina je razvila mehanizme utvrđivanja onih vladinih prijedloga zakona koji zahtijevaju procjenu utjecaja roda. Osim toga, skupina je razvila i pratila rodnu perspektivu u proračunskim prijedlozima i razvila vodič za rezultate ministarstva, kadrovsku politiku kao i obuku i izračun statističkih podataka. Skupina je također temeljito raspravljala o različitim područjima odgovornosti ministarstva, primjerice, projektima i programima. Došlo je do pozitivnog razvoja situacije u svim sektorima, ali da nije bilo Skupine za ravnopravnost spolova, moguće je da bi rodna perspektiva bila zaboravljena. U bliskoj budućnosti, cilj je stvoriti sustavne procedure za različite sektore i upravljanje procesima. Skupina također radi na razvoju modela aktivnosti koje se ponavljaju svake godine.

Županijska, općinska ili gradska povjerenstva koja ravnopravnost spolova podižu na lokalnu i regionalnu razinu

Kao sfere uprave koje su ljudima najbliže, lokalna i regionalna tijela samouprave predstavljaju najbolju razinu za borbu protiv ustrajnih i opetovanih nejednakosti i za promicanje društva jednakosti. Oni kroz svoju nadležnost, i u suradnji s cijelim nizom lokalnih aktera, mogu poduzeti konkretne akcije u korist jednakosti žena i muškaraca.

I dok jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave imaju raznovrsne odgovornosti, svi oni mogu i moraju igrati pozitivnu ulogu u poticanju jednakosti na praktične načine koji utječu na svakodnevni život njihova stanovništva. Na lokalnoj i regionalnoj razini postoje mnoge politike i programi koji utječu na najkonkretnije aspekte svakodnevnog života poput stanovanja, sigurnosti, javnog prijevoza, posla ili zdravlja. Štoviše, puni angažman žena u razvoju i provedbi lokalnih i regionalnih politika omogućava da se u obzir uzme njihovo životno iskustvo, znanje i kreativnost.

U Hrvatskoj, županijska povjerenstva za ravnopravnost spolova osnovana su u svakoj od 20 županija i u Gradu Zagrebu kao radna savjetodavna tijela pri županijskim skupštinama. Povjerenstva se obično sastoje od 7 do 11 osoba, uglavnom članova/ica županijske skupštine, nekoliko neovisnih stručnjaka/inja koji/e su uglavnom predstavnici/e civilnog društva i koordinatora/ice za ravnopravnost spolova iz ureda državne uprave u županiji. Oni predstavljaju tijela koja imenuju županijske skupštine, a njihova je uloga osigurati zaštitu i poticanje ravnopravnosti spolova na regionalnoj razini.

Rad županijskih povjerenstava reguliran je Člankom 28. Zakona o ravnopravnosti spolova. Jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave i Grad Zagreb osnivaju i sukladno predloženom programu rada osiguravaju uvjete i sredstva za rad županijskim povjerenstvima za ravnopravnost spolova i povjerenstvu za ravnopravnost spolova Grada Zagreba s ciljem promicanja ravnopravnosti spolova na lokalnoj i regionalnoj razini i

provedbe ovoga Zakona i Nacionalne politike za ravnopravnost spolova. Povjerenstva za ravnopravnost spolova su radno savjetodavna tijela županijskih skupština i skupštine Grada Zagreba. Županijske su skupštine obvezne usvojiti akcijske planove za provedbu mjera Nacionalne politike za ravnopravnost spolova na razini županija.

Povjerenstva su savjetodavna tijela županijskih skupština stoga je jedan od njihovih važnih zadataka preispitati dnevni red skupština iz rodne perspektive i nastojati utjecati na odluke skupštine. Županijska povjerenstva za ravnopravnost spolova bi također trebala poticati osnivanje gradskih i općinskih povjerenstava za ravnopravnost spolova u svojim županijama.

Dobar materijal za razvoj rada na promicanju ravnopravnosti spolova u županiji, općini i gradu pruža Europska povelja o ravnopravnosti žena i muškaraca na lokalnoj razini. Potpisivanjem Povelje lokalna i regionalna samouprava obvezuje se koristiti svoje ovlasti i partnerstva u svrhu postizanja veće ravnopravnosti za građane i građanke. Povelju je izradilo Vijeće europskih općina i regija zajedno s brojnim partnerima.

- Europska povelja o ravnopravnosti muškaraca i žena na lokalnoj razini namijenjena je lokalnim i regionalnim samoupravama u Europi koje se njezinim potpisivanjem javno obvezuju da će slijediti načela ravnopravnosti spolova i odredbe propisane Poveljom provoditi u svojim sredinama.
- U cilju pružanja podrške primjeni ovih načela, svaka potpisnica Povelje pripremit će akcijski plan kojim će se odrediti prioriteti, aktivnosti i sredstva za njegovu provedbu.
- Potpisnice će, također, biti obvezne povezati se sa svim relevantnim institucijama i organizacijama u svojoj zemlji, kako bi na najbolji mogući način promicale najbolje primjere provedbe istinske ravnopravnosti u praksi.
- Povelja sadrži konkretne primjere kako poticati ravnopravnost spolova, primjerice u stanovanju, zdravstvu i socijalnim uslugama, slobodnom vremenu i prijevozu.

Pet koraka za uvođenje rodno osviještene politike

KORAK 1: Rodna pitanja

Kada se započinje s radom na rodno osviještenoj politici, dobra je praksa da se cijela organizacija – od uprave naniže – upozna s rodnom perspektivom. Cijela organizacija bi trebala dobiti osnovne informacije o ravnopravnosti spolova i naučiti koje važne uloge javna tijela imaju u promociji kroz svoje djelovanje. Ako postoji mogućnost održavanja obuke zaposlenika/ica i uprave, to je svakako dobar početak.

Neka pitanja o kojima bi se moglo raspravljati su:

- Koje su zakonske obveze tijela?
- Koja je dobrobit od aktivnosti usmjerenih na ravnopravnost spolova i rodno osviještenu politiku?
- Koja je uloga koordinatora/ica za ravnopravnost spolova i drugih aktera?
- Što bi se sljedeće moglo učiniti u našem tijelu?

Ako je rodna perspektiva nova, važno je početi od osnova. Ovo bi pitanje trebalo predstaviti argumentima koji naglašavaju, konkretno i precizno, zašto je spol bitan. Drugim riječima, potrebno je predočiti koje probleme ravnopravnost spolova pomaže riješiti i koje specifične koristi rodna perspektiva može donijeti organizaciji, pojedincima i cijelom društvu. Dobro definirani argumenti povećat će mogućnost dobivanja podrške:

- **Pravda i jednakost.** Demokratska načela i temeljna ljudska prava zahtijevaju ravnopravnost spolova. Postoje mnogi međunarodni sporazumi kojima je ravnopravnost spolova temeljno načelo, primjerice Konvencija o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) te dokumenti proizašli iz globalnih konferencija održanih u Pekingu, Kopenhagenu i Kairu. Države su obvezne ispuniti te zahtjeve. Ravnopravnost spolova cilj je sadržan i u hrvatskom kao i u europskom zakonodavstvu.
- **Vjerodostojnost i odgovornost.** Budući da žene i muškarci zasebno čine polovicu stanovništva, bilo kakvi podaci, politike i preporuke koje ne prepoznaju i ne bave se jednako s oba spola, u konačnici će biti manjkave i stoga neće biti vjerodostojne. Rodno osviještena politika može ponuditi konkretne mehanizme za uvođenje višeg stupnja odgovornosti u upravu. Ovi argumenti korisni su za opravdavanje procjena utjecaja spola (studije koje ispituju kako su muškarci i žene bili ili će biti različito pogođeni akcijama ili situacijskim čimbenicima) ili pozivanje na uravnoteženu zastupljenost spolova u procesu donošenja odluka. Također bi trebalo naglasiti da se rodno osviještena politika ne tiče samo žena; ona se tiče žena i muškaraca te društva u cjelini.
- **Učinkovitost i održivost.** Ovi argumenti jasna su i nedvojbena činjenica: jednaka uključenost muškaraca i žena u sve aspekte razvoja i društva isplati se državi u cjelini. Nacije si ne mogu dopustiti ignoriranje doprinosa, gospodarskih i društvenih kapaciteta i muškaraca i žena u svim sferama. Razvoj bilo koje države koja to učini,

naposljetku će srednjoročno i dugoročno patiti. Ovo je argument koji se bavi „makro“ aspektima razvoja – npr. blagostanjem i prosperitetom nacije u cjelini. Ovi argumenti su osobito učinkoviti jer utječu na financijska pitanja. Dokazuju da će se ulaganje u ravnopravnost spolova državi u cijelosti isplatiti u budućnosti.

- **Kvaliteta života.** Povećana pozornost usmjerena na pitanja ravnopravnosti spolova unaprijedit će živote pojedinaca – muškaraca i žena. U demokratskom društvu koje se temelji na načelima socijalne pravde, svaki pojedini član/ica ima pravo na najbolju moguću kvalitetu života. Nadalje, ako su pojedinci sretniji i zdraviji, produktivniji su i tako pridonose stvaranju učinkovitijeg i prosperitetnijeg društva. Ovi argumenti bave se „mikro“ aspektima razvoja i roda/spola kao što su načini na koje se u kontekstu razvoja utječe na pojedince. Rodno osviještene inicijative nastoje poticati ovaj cilj.
- **Savezništvo.** Argumenti vezani za savezništvo naglašavaju ravnopravnost spolova kao preduvjet za uspostavu formalnih saveza ili partnerstava s drugim nacijama. Na primjer, sve države članice EU ovlaštene su provesti niz različitih instrumenata za poticanje ravnopravnosti spolova, uključujući i usvajanje praksi rodno osviještene politike.
- **Lančana reakcija.** Ravnopravnost spolova može proizvesti „lančanu reakciju“ dobrobiti baš kao što se učinci neravnopravnosti spolova mogu prenositi s pojedinca na obitelj i zajednicu. Ulaganje u ravnopravnost spolova donijet će ne samo kratkoročne lokalizirane dobrobiti nego i srednjoročne i dugoročne koje će se poput koncentričnih kružnica širiti kroz čitavo društvo osnažujući tako sve građane i građanke. Istovremeno, rodno osviještena politika trebala bi također biti svjesna „lančanih reakcija“ koje mogu proizvesti negativne učinke ravnopravnosti spolova ako se ne predvide unaprijed i ako se njima integrirano i strateški ne pozabavi.

KORAK 2: Planiranje i organiziranje

Sljedeći je korak planirati i organizirati rad na rodno osviještenoj politici. Važno je usuglasiti se o tome kako voditi i izvršavati zadatke. Organizacija može razviti mjere za rodno osviještenu politiku u sklopu svojih uobičajenih procesa formuliranja planova djelovanja za ravnopravnost spolova. Temeljem zakonskih propisa te bi planove trebalo sastavljati svake četiri godine.

Vladin ured za ravnopravnost spolova izradio je detaljnije smjernice o provedbi planova djelovanja, a Ured također odobrava i prati sadržaj planova. Temeljem smjernica, planove treba usvojiti čelnik tijela državne uprave. Planovi djelovanja moraju sadržavati:

- Analizu položaja muškaraca i žena,
- Razloge za uvođenje posebnih mjera,
- Ciljeve koje je potrebno doseći,
- Metodu provedbe,
- Metodu praćenja,
- Plan provedbe za mjere iz Nacionalne politike za ravnopravnost spolova,

- Program obuke osoblja na temu ravnopravnosti spolova,
- Prava, obveze i prakse koordinatora/ica.

Plan djelovanja može sadržavati i specifične mjere promicanja ravnopravnosti spolova kao i mjere promicanja metoda i alata rodno osviještene politike u organizaciji. Tijekom sastavljanja plana potrebno je uključiti mjere za praćenje provedbe i potrebne resurse.

KORAK 3: Ispitivanje i postavljanje ciljeva

Sljedeći korak je napraviti inventuru konteksta donošenja odluka, dostupnih informacija i aktera koji su u tom procesu angažirani. Ako nemate baš nikakvih podataka o danom predmetu, može biti potrebna daljnja analiza. Ipak, analiza sama nije dovoljna za donošenje javne politike i određivanje preporuka.

Ovaj korak također uključuje postavljanje ciljeva rada na ravnopravnosti spolova kao i usuglašavanje oko politika i mjera kojima će se ciljevi ostvariti. Ova faza može se koristiti u ispitivanju i određivanju ciljeva za cijelu organizaciju kao i specifičnih akcija. Pitanja na koja bi ovdje trebalo dati odgovore su: (pogledajte alate 1-5):

Koje aktivnosti poduzimamo?

- Jesu li potrebe muškaraca i žena ispunjene u našem području djelovanja tijela?
- Koji su rodni obrasci ponašanja prisutni u našem području djelovanja?
- Koje posljedice poduzete aktivnosti imaju na muškarce i na žene?
- Kako se resursi raspodjeljuju prema spolu?

Tko su dionici?

- Koje su ciljane skupine našeg djelovanja i rada?
- Koja je njihova struktura po spolu?
- Postoji li uravnotežena zastupljenost u svim institucijama i tijelima?
- Jesmo li uključili nevladine organizacije koje se bave rodnom pitanjima?
- Je li dostupno stručno znanje o rodnoj ravnopravnosti spolova?

Koje informacije imamo?

- Što znamo i što ne znamo?
- Što trebamo znati i kako ćemo doći do tih informacija?
- Koje su intervencije u okviru sektorske politike već prije poduzete?
- Koje se intervencije trenutačno zbivaju ili su u planu?

Što želimo postići?

- Kako naše aktivnosti mogu pridonijeti strategiji za uvođenje perspektive ravnopravnosti spolova u javne politike? Odakle početi?
- Što želimo promijeniti?
- Što bismo u konačnici htjeli postići? Kako to postići?
- Kako možemo ustanoviti ima li naš rad ikakvog učinka?

KORAK 4: Provedba

Tijelo u svom djelovanju provodi aktivnosti i mjere potrebne za postizanje ravnopravnosti spolova.

KORAK 5: Praćenje i komuniciranje

Praćenje je središnji alat za upravljanje intervencijama, unaprjeđenje politike i osiguranje odgovornosti. Praćenje je nedjeljiv aspekt rodno osviještene politike. Postoje dvije različite razine praćenja:

- Praćenje napretka u ostvarivanju ciljeva
- Praćenje procesa provedbe

Ako se tako radi, moraju se razviti pokazatelji – kvantitativni (administrativni podaci, istraživanja radne snage, sociološka istraživanja stanovništva), kvalitativni (javne tribine, fokus grupe, istraživanja stavova i intervjui).

Ciljevi i pokazatelji moraju se razviti kako bi pratili ishode kao i stupanj do kojeg je sam proces rodno osjetljiv. Primjena ovog pristupa omogućava vam prepoznavanje poteškoća i nedostataka koje treba riješiti; da bi se unaprijedio dizajn budućih inicijativa i dokumentirale prepreke u ostvarenju rodno osviještene politike koji se kasnije mogu rješavati u širem institucionalnom kontekstu. Važno je da svi pokazatelji budu razlučeni po spolu kad god je to moguće.

Uz praćenje potrebno je uključiti vrednovanje i rodno osjetljivo komuniciranje. Ključna pitanja koja treba razmotriti uključuju:

- Kako procjenjujemo kvalitetu svega što smo poduzeli? Tko određuje kriterije vrednovanja? Jesu li dionici također uključeni u proces vrednovanja?
- Kako postići da pozitivne promjene potraju?
- Kako diseminiramo rezultate? Kako unaprjeđujemo znanje o ravnopravnosti spolova i rodno osviještenoj politici?
- Koje smo pouke izvukli? Koji je sljedeći korak?

Jedna od prepreka učinkovitoj rodno osviještenoj politici je nedostatak rodno osjetljivih informacija na različitim razinama, uključujući one:

- u konkretnoj situaciji, razlikuju li se iz rodne perspektive uvjeti života žena i muškaraca?
- O vladinim ciljevima ili ovlastima organizacije koje se odnose na ravnopravnost spolova,
- O politikama i programima kojima je cilj ravnopravnost spolova,
- O dionicima i naporima ostalih aktera u promicanju ravnopravnosti spolova.

Rodno osjetljiva komunikacija iznimno je važna i mora ju se uzeti u obzir u svim fazama izrade i provedbe određene politike. U svakoj komunikaciji, način komuniciranja utječe na uspjeh politike. Mjere informiranja važne su zbog rodnih stereotipa i njihova uklanjanja. Također, vrlo je bitno komunicirati o pozitivnim aspektima i uspjesima u uvođenju rodno osviještene politike.

Alati za rodno osviještenu politiku

ALAT 1: Procjena utjecaja s obzirom na spol

Procjena utjecaja s obzirom na spol je metoda namijenjena za planiranje i rad, a uključuje procjenu utjecaja mjere ili prijedloga iz perspektive žena, muškaraca te ravnopravnosti spolova. Utjecaj s obzirom na spol uvijek se procjenjuje u slučajevima u kojima se smatra da aktivnosti imaju učinak na različite skupine ljudi. Procjena se provodi kao dio svakodnevnog rada službenika/ca.

Procjena utjecaja s obzirom na spol preporuča se u svim stadijima priprema (kontinuirana procjena). Štoviše, prema potrebi se provodi dublja analiza izravnog i neizravnog utjecaja s obzirom na spol nekog projekta ili zakonodavstva. Rodna perspektiva trebala bi biti jedna od perspektiva koja je stalno uključena u rad.

Ispitivanje potrebe za procjenom

Vrijedi ispitati potrebu za procjenom utjecaja s obzirom na spol na samome početku rada na određenom dokumentu. Ta se potreba procjenjuje odgovaranjem na pitanja kojima se ispituje rodni značaj te revidiranjem postojećih informacija i statistika.

Ispitivanje rodno značaja:

1. Postoji li utjecaj dokumenta na život i svakodnevne aktivnosti ljudi?
2. Postoje li znatne razlike između žena i muškaraca u ovoj sferi aktivnosti?

NE: Ako je odgovor na ova pitanja *ne*, čini se da nema utjecaja s obzirom na spol te stoga ne postoji potreba za daljnjim istraživanjem posljedica. Navedite to u pripremnim materijalima.

DA: Ako je odgovor na ova pitanja *da*, vjerojatno je da mjera ima utjecaj s obzirom na spol. U tome je slučaju potrebna detaljnija analiza utjecaja s obzirom na spol. Procjenu utjecaja s obzirom na spol također je potrebno provesti u slučaju da se dokument u pripremi fokusira uglavnom na jedan spol.

Ako niste sigurni u odgovor, provedite procjenu utjecaja s obzirom na spol.

Revizijom postojećih informacija i statistika moguće je odrediti mogu li se na temelju tih informacija izvući zaključci o mogućem utjecaju s obzirom na spol. Također je uputno ispitati stručnost radne skupine s obzirom na poznavanje područja ravnopravnosti spolova. Primjeren sljedeći korak je izrada plana za prikupljanje informacija koje nedostaju i osiguravanje stručnosti. U svrhu praktičnosti, na samome početku pripremnog rada potrebno je razjasniti:

- na koji način pitanje o kojem se raspravlja utječe na žene i muškarce te djevojčice i dječake
- što je već poznato o okolnostima i potrebama žena i muškaraca
- koje su dodatne informacije potrebne.

Kriteriji za procjenu

Procjena utjecaja s obzirom na spol može se realizirati na nekoliko načina. Najbolje je da se provede kao dio redovnih aktivnosti, odnosno u svakom segmentu redovnog posla u kojoj se govori o pitanjima koja su od značaja za rodnu perspektivu. Utjecaj s obzirom na spol trebao bi se također analizirati unutar drugih procjena utjecaja (na primjer, u određivanju gospodarskog utjecaja nekog prijedloga iz perspektive žena i perspektive muškaraca). Rezultati analize utjecaja s obzirom na spol uzimaju se u obzir pri kreiranju konačnog prijedloga ili mjere.

U praksi se procjena utjecaja s obzirom na spol provodi na sljedeće načine:

- analiziranjem statistika (na koji se način razlikuju okolnosti u kojima žive žene i muškarci)
- daljnjim istraživanjem (na koji način razlike u okolnostima žena i muškaraca utječu na pitanje o kojem se radi?)
- slušanjem stručnjaka/inja i dionika (kakav utjecaj s obzirom na spol oni smatraju da ima pitanje o kojem se radi?)

Procjena utjecaja s obzirom na spol također se može provesti uz pomoć pitanja u nastavku teksta. Pri provođenju procjene utjecaja s obzirom na spol, imajte na umu da rodna perspektiva uključuje i muškarce i žene. Procjena stoga treba također uzimati u obzir potrebe i okolnosti u kojima žive muškarci.

Opća pitanja
Promovira li se prijedlogom ravnopravnost žena i muškaraca? Tretiraju li se žene i muškarci <i>de facto</i> jednako u prijedlogu? Jesu li posebne potrebe i okolnosti žena i muškaraca odgovarajuće identificirani? Jesu li potrebne posebne mjere usmjerene na bilo koji od spolova? Utječe li prijedlog na ostvarenje ravnopravnosti spolova u dugoročnoj perspektivi?
Ekonomski status
Utječe li prijedlog drukčije na ekonomski status žena i muškaraca? Koje su posljedice, na primjer, u odnosu na plaću, oporezivanje i koristi povezane sa zaradom? Imaju li pozitivni ili negativni ekonomski učinci poseban utjecaj na bilo koji od spolova?
Donošenje odluka
Ima li prijedlog različite posljedice za mogućnosti žena i muškaraca za sudjelovanje i utjecanje na odluke? Osnažuju li se prijedlogom mogućnosti oba spola za ravnopravno sudjelovanje u donošenju odluka u svim područjima?
Profesionalni život
Utječe li prijedlog različito na položaj žena i muškaraca na tržištu rada? Ima li različite posljedice na zapošljavanje, uvjete zapošljavanja, plaću ili uvjete rada u sektorima kojima dominiraju žene i sektorima kojima dominiraju muškarci? Jesu li potrebna posebna rješenja za osiguravanje statusa žena ili muškaraca na tržištu rada u svrhu, na primjer, daljnjeg kadrovanja i napretka u karijeri u nekome području? Oslabljuje li se prijedlogom ili ojačava spolna segregacija u različitim područjima i zanimanjima? Olakšava li prijedlog usklađivanje radnog i obiteljskog života zaposlenika?

Poduzeća i industrija
Ima li prijedlog drukčiji učinak na poduzeća u područjima kojima dominiraju žene i područjima u kojima dominiraju muškarci ili na poduzeća različitih veličina? Oslabljuju li se prijedlogom mogućnosti za poduzetništvo bilo kojeg spola? Jesu li potrebne posebne mjere za podršku poduzetništvu žena?
Obrazovanje
Podržava li se prijedlogom mogućnost za obrazovanje i profesionalni razvoj za oba spola neovisno od profesionalnog ili obrazovnog sektora? Jesu li potrebna posebna rješenja za podršku obrazovnim mogućnostima bilo kojeg spola? Jesu li potrebna posebna rješenja za umanjivanje spolne segregacije u obrazovanju?
Roditeljstvo
Podržavaju li se prijedlogom i žene i muškarci u roditeljstvu i osnivanju obitelji? Razlikuju li se posljedice prijedloga za roditelje koji imaju skrbništvo i roditelje koji nemaju skrbništvo? Ohrabruje li se prijedlogom ravnopravnija raspodjela roditeljskog dopusta i dijeljenje odgovornosti u vezi skrbi između žena i muškaraca? Jesu li potrebne posebne mjere za osnaživanje očinstva?
Javne usluge
Razlikuju li se posljedice za muškarce i žene u vezi usluga i pomoći koja im je potrebna? Jesu li potrebni posebni postupci kako bi se osiguralo da žene i muškarci dobiju takvu pomoć i usluge?
Dobrobit i zdravlje
Razlikuje li se učinak prijedloga na žene od onog na muškarce u smislu mentalnog i tjelesnog zdravlja, dobrobiti ili njihove raspodjele? Jesu li se u obzir uzimale razlike u čimbenicima rizika za zdravlje i dobrobit žena i muškaraca? Smanjuje li se prijedlogom diskrepancija u smislu zdravlja između žena i muškaraca ili unutar neke skupine? Osnažuje li se prijedlogom društveno sudjelovanje i dobrobit oba spola?
Sigurnost
Ima li prijedlog različite učinke na sigurnost kako je doživljavaju žene i kako je doživljavaju muškarci? Uzimaju li se prijedlogom u obzir različiti sigurnosni rizici za žene i muškarce kod kuće, na poslu i za vrijeme rekreacije? Jesu li potrebne posebne mjere kako bi se smanjilo nasilje nad ženama?
Okruženje i uvjeti života
Utječe li prijedlog različito na uvjete života ili svakodnevni život žena i muškaraca? Uzimaju li se prijedlogom u obzir potrebe oba spola, na primjer, vezano uz strukturu zajednice, planiranje prijevoza ili dostupnosti?
Slobodno vrijeme
Promoviraju li se prijedlogom mogućnosti za slobodno vrijeme i hobije i žena i muškaraca? Podržavaju li se ravnopravno usluge u sferi kulture i sporta kojima se koriste žene i kojima se koriste muškarci?

12 savjeta za procjenu utjecaja s obzirom na spol

1. Organizirajte planiranje i pokretanje procjene utjecaja s obzirom na spol tako da se događa na samome početku pripremne faze, jer samo na taj način može imati učinak na konačni rezultat.
2. Jednostavno je pravilo da kad god se govori o ljudima (građanima i građankama, djeci, zaposlenicima/ama, itd.), valja zapamtiti da se rasprava *de facto* odnosi na žene i muškarce, djevojčice i dječake.
3. Procjena utjecaja s obzirom na spol rijetko je uzaludna. Nije moguće unaprijed znati koje će mjere imati znatan učinak iz perspektive žena i muškaraca.
4. Procjenu utjecaja s obzirom na spol provodi službenik/ca ili službenici/e koji odrađuju pripremni rad vezano uz neko pitanje. Procjena se provodi kao dio normalnih postupaka, upotrebom dionika, informacija koje se temelje na istraživanju i statistikama, stručnih saslušanja i izvješća.
5. Procjena utjecaja s obzirom na spol je dio detaljnog pripremnog rada. Procjenjivanje čimbenika koji imaju učinak na status žena i muškaraca nije ništa teže od drugih procjena utjecaja. Često se radi o prepoznavanju postojanja spola i upotrebe postojećih statističkih podataka.
6. S odmicanjem pripremnog rada nije potreban dodatni rad za pravilnu procjenu utjecaja s obzirom na spol. Isplati se oblikovati procjenu tako da odgovara ciljevima, opsegu i predviđenom značaju utjecaja pripremnog rada.
7. Procjena utjecaja uvijek čini cjelinu. Razmotrite rodnu perspektivu u svim procjenama utjecaja: na primjer, koje su financijske implikacije iz perspektive žena i muškaraca?
8. Napravite popis najvažnijih čimbenika koje treba razmotriti te također naznačite one koji se možda čine očitima. Neka vam popis bude dostupan za čitavo vrijeme trajanja pripremnog rada. Provjeravajte ga u redovitim intervalima.
9. Zamolite sve one koji pridonose radu i stručnjake/inje da procijene utjecaj s obzirom na spol prijedloga iz svoje perspektive. Time ćete dobiti vrijedan dodatni materijal za procjenu.
10. Ako je potrebno, provedite odvojene studije utjecaja s obzirom na spol. Međutim, dužnost je službenika/ce koji je zadužen za pripremni rad da procijeni najvažnije rezultate analize i njihovu važnost za pitanje o kojem se radi. U suprotnome, izvješće koje priprema vanjska osoba može ostati odvojeno od ostatka rada na prijedlogu.
11. Najgori način provedbe procjene utjecaja s obzirom na spol je onaj u kojem vanjska osoba revidira prijedlog koji je već završen i jednostavno mu *doda* aspekt spola. Takvo što više neće imati nikakav učinak na sadržaj.
12. Ako procjena utjecaja s obzirom na spol nije provedena, u radnim dokumentima trebaju biti navedeni razlozi za to.

Procjena utjecaja s obzirom na spol kao ključ za unaprjeđenje zakonodavstva

Prethodna analiza procjene utjecaja zakonodavstva iz rodne perspektive, koja znači da se analizira utjecaj zakonodavstva na žene i muškarce, potrebna je da se spriječi diskriminacija oba spola.

Kvaliteta izrade nacrtu zakonodavstva poboljšava se uključivanjem rodne perspektive. Različita gledišta stvaraju jasne informacije o opsegu, provedbi i učincima zakonodavstva, stvarajući time pravo koje je prikladnije za *de facto* životne okolnosti i potrebe ljudi. Istovremeno, može se i unaprijed osigurati da zakonodavstvo nema nepovoljne učinke na bilo koji od spolova. Rezultat rodne perspektive je unapređenje predvidljivosti i učinka zakonodavstva.

Potreba procjene utjecaja s obzirom na spol istražuje se u ranoj fazi izrade nacrtu zakonodavstva. U praksi to znači da se u pripremljenoj fazi istražuje način na koji se pitanja odnose na žene i muškarce, djevojčice i dječake te se istražuje što je već poznato o okolnostima i potrebama žena i muškaraca. Postoji li potreba za temeljitom procjenom utjecaja s obzirom na spol, preporučljivo je već u ovoj fazi napraviti plan za provedbu takve procjene i potrebne resurse. Uz to, važno je naknadno nadzirati učinke zakonodavstva te odgovaraju li ti učinci definiranim ciljevima.

Kako bi postupak procjene utjecaja s obzirom na spol u zakonodavstvu bio sustavan, preporučljivo je da koordinator/ica, u suradnji s ostalim relevantnim akterima, provodi sljedeće:

- Prati godišnji pregled prijedloga zakonodavstva, bilo onih koji su već pokrenuti ili već traju, sa svrhom utvrđivanja koji od njih zahtijevaju procjenu utjecaja s obzirom na spol.
- Podržavanje i nadzor tih prijedloga putem slušanja službenika/ce zaduženog za izradu nacrtu na sastanku i davanjem preporuka.
- Ako je potrebno, o odabranim prijedlozima zakonodavstva također razgovarati na upravljačkoj razini organizacije.
- Na godišnjoj razini, nadzor provedbe procjene utjecaja i rezultata do kojih je došlo zahvaljujući procjeni.

ALAT 2: Statistički podaci razlučeni prema spolu

Statistički podaci razlučeni prema spolu

Statistički podaci razlučeni po spolu apsolutni su preduvjet za vrednovanje odluka i mjera iz rodne perspektive. Pružaju informacije o *de facto* okolnostima žena i muškaraca te o onome što se krije iza prosjeka i pretpostavki.

Unutar svake skupine potrebno je statistički obuhvatiti i žene i muškarce, na primjer, zaposlenici, studenti, iseljenici, djeca, mladi, nezaposleni, bolesnici, klijenti i korisnici su i

žene i muškarci, i djevojčice i dječaci. Kad je aspekt roda vidljiv, možemo utvrditi uvjete, funkcioniranje i potrebe i žena i muškaraca. Na taj način možemo dobiti više informacija o ciljanim skupinama te bolje usmjeriti mjere i način alociranja resursa, što pridonosi znatnom unapređenju kvalitete pripremnog rada i donošenja odluka, istovremeno unapređujući djelotvornost mjera i usluga.

Dostupni podaci o cjelokupnom stanovništvu nisu cjeloviti prikaz stanja. Na primjer, analiza vremenskih nizova i prosjeci koji su njezin rezultat mogu skrivati različite smjerove u kojima se razvijaju okolnosti žena i muškaraca. Temeljno načelo je da se sve informacije i statistike razvrstaju prema spolu. Spol je, uz dob, prebivalište ili obrazovanje, jedan od čimbenika po kojima se pojedinci razlikuju te bi se trebao razmatrati u pripremnom radu. Važno je istražiti i statističke razlike i statističke sličnosti.

Korisne statistike koje mogu podržati pripremi rad su:

- **Svi podaci o pojedincima, razlučeni prema spolu.** Rodne statistike oslanjaju se na ovakve spolno razlučene podatke te odražavaju realnost života žena i muškaraca i pitanja politika vezanih uz rod.
- **Podaci prikupljeni i organizirani u tablice, odvojeno za žene i muškarce.** Ovakvi podaci omogućavaju mjerenje razlika između žena i muškaraca u različitim društvenim i ekonomskim dimenzijama te su jedan od zahtjeva za dobivanje rodne statistike. Međutim, rodne statistike su više od podataka koji su razlučeni prema spolu. Podaci prema spolu ne jamče, na primjer, da su koncepti, definicije i metode koji su korišteni u proizvodnji podataka osmišljeni na način da odražavaju rodne uloge, odnose i nejednakosti u društvu.

Šest savjeta za prikupljanje podataka razlučenih prema spolu:

1. **Definiraj:** Potrebu za statističkim podacima uvelike određuje pitanje koje se priprema i način na koji se definira i ograničava. Razmislite koje su statistike potrebne kako bi se razmotrila rodna perspektiva te gdje se mogu dobiti.
2. **Zatraži:** Uvijek zatražite informacije i statistike koje su razlučene i analizirane prema spolu.
3. **Izvrši:** U pripremi statistika, uvijek odvojeno istražite i opišite okolnosti u kojima žive žene i muškarci. Učinite to iako se možda čini da nema nikakve rodne implikacije.
4. **Analiziraj:** Važno je naglasiti razlike i sličnosti između spolova. Također je izrazito važno razmisliti o razlozima za takve razlike te koje implikacije mogu imati na pitanje koje se priprema.
5. **Upotrijebi:** Razmotrite ključna zapažanja i zaključke u cjelokupnom pripremnom radu.
6. **Izvijesti:** U izvješćima i publikacijama, sustavno predstavite najvažnije rezultate razlučene prema spolu. Informacije o nadzoru također se najbolje predstavljaju razlučene prema spolu, čak i ako to nije posebno zatraženo.

ALAT 3: Rodna analiza

Rodna analiza je analiza situacije, politike ili strategije kojom se posebna pažnja pridaje postojećim i potencijalnim razlikama između muškaraca i žena.

Neke razlike povezane s rodom su jasne i na njih samo treba podsjetiti, no neke nisu uvijek očite. Potrebna nam je posebna osjetljivost da bismo te stvarne i potencijalne razlike učinili vidljivima. Prilikom rodne analize često trebamo biti vrlo rodno osjetljivi. Premda rodne razlike često postoje, tradicionalno istraživanje i analiza nisu uvijek dovoljni da ih postanemo svjesni.

Rodna analiza je posebno ovisna o teorijama rodnih uloga, odnosima i ravnopravnosti. Drugim riječima, rodna analiza oslanja se na prikazana zapažanja socioloških istraživanja o korijenima nejednakosti između muškaraca i žena te načinima na koje se te razlike mogu prevladati. Rodna analiza kao početne točke može uzimati sljedeće ideje:

- Rod je većim dijelom kulturalni i društveni koncept; rodne uloge i odnosi mogu se mijenjati i mijenjaju se s vremenom.
- Podjela rada prema rodu je početna točka za velik broj rodnih neravnoteža i nejednakosti u društvu.
- Pristup resursima razlikuje se od kontrole nad resursima, koja je u gotovo svim društvima neravnomjerno raspoređena između muškaraca i žena.
- Resursi uključuju materijalne resurse, ali također i vrijeme, znanje i informacije.
- *De jure* rodna ravnopravnost ne znači nužno i *de facto* rodnu ravnopravnost.
- Kultura, stavovi i stereotipi snažno utječu na pristup i kontrolu nad resursima, a time i na realizaciju *de facto* rodne ravnopravnosti.

Specifičan tip rodne analize naziva se analizom utjecaja s obzirom na spol (Alat 1 ovog priručnika). Ovakva analiza ima sve sastavnice bilo koje rodne analize, no fokusira se na način na koji će postojeći projekti ili politike te oni koji se tek namjeravaju provesti različito utjecati ili već utječu na muškarce i na žene. Stoga je to specifičan tip istraživanja javne politike. Ostali tipovi rodne analize su, na primjer:

Metoda 3R ili 4R (prema engleskom *Representation, Resources, Realia i Realization*)

- Zastupljenost: kako su različiti spolovi zastupljeni u raznim dijelovima i procesima tijela?
- Resursi: kako su resursi raspodijeljeni između spolova?
- Vrijednosti, norme, stavovi: u kojoj mjeri na zastupljenost i raspodjelu resursa utječu rodne norme u tijelu?
- (Realizacija: koji bi novi ciljevi i mjere trebali biti postavljeni da se postignu?)

Što? Zašto? Tko? Kako?

- Koja je razlika između žena i muškaraca?
- Zašto ta razlika postoji?

- Tko je uključen i na koga utječe?
- Kako možemo promovirati rodnu ravnopravnost?

Kako provesti rodnu analizu

Pri uspostavljanju politike ili projekta, ključan prvi korak u osiguravanju da udovoljava zahtjevima za ravnopravnost spolova je provođenje rodne analize. Rodna analiza pomaže u razumijevanju različitih obrazaca sudjelovanja, uključenosti, ponašanja i aktivnosti koje žene i muškarci u svojoj različitosti imaju u ekonomskim, društvenim i pravnim strukturama i implikacija tih različitosti.

Rodna analiza daje odgovor na pitanje na koji se način treba pristupiti rodnoj perspektivi tijekom cijelog projekta, posebice u smislu postavljanja relevantnih ciljeva i pokazatelja ravnopravnosti spolova, planiranja konkretnih akcija za postizanje ciljeva te provođenja nadzora i vrednovanja.

U provođenje analize problema projekta mora se integrirati rodna perspektiva. To se može postići:

- Osiguravanjem da su svi podaci koji se koriste u projektu razlučeni prema spolu (vidi Alat 2). Pronađu li se razlike između žena i muškaraca, mora ih se analizirati kako bi se ustanovili kako njihovi uzroci, tako i učinci.
- Osiguravanjem da su relevantna pitanja s obzirom na spol, jazovi i nejednakosti u području intervencije uključeni i integrirani u cjelovitu analizu problema.

Također je važno istražiti dimenziju zastupljenosti žena i muškaraca u različitim sektorima politika na različitim razinama - u smislu korisnika/ica, predstavnika/ica radne snage i donositelja/ica odluka, odnosno preciznije:

- Opisati na koji će način vaša politika utjecati na svakodnevni život muškaraca i žena kao i specifičnih skupina muškaraca i žena (na primjer, osoba s invaliditetom, manjine, osobe s niskim primanjima, LGBT populacija, i dr.)
- Definirati razlike između žena i muškaraca u sektoru politika (s obzirom na prava, sudjelovanje/zastupljenost, pristup i korištenje resursa, vrijednosti i norme koje utječu na rodno-specifično ponašanje).
- Odrediti zastupljenost po spolu među profesionalcima i donositeljima odluka u glavnim institucijama u sektoru.

Rodna analiza dokumenata u pripremljenoj fazi može uključiti spontanu razmjenu ideja u radnoj sredini, ali i često postoji potreba za temeljitim profesionalnim istraživanjem. Za analizu također mogu biti korisne informacije i mišljenja stručnjaka/inja koji/e se bave rodним pitanjima. Uključi li se stručnjake/inje u navedene aktivnosti, važno je da se o njihovim preporukama razgovara unutar tima te učini razumljivima i dostupnima ostalim dionicima.

Rodna analiza u različitim fazama projekta, politike ili strategije može uključivati sljedeće elemente (vidi i Alat 4 u ovome priručniku):

Planiranje

Preporučljivo je da svi koji pripremaju projekt ili program na samome početku istraže relevantnost roda za ciljano područje projekta, programa, politike ili strategije. Takvo se istraživanje može provesti kako bi se našli odgovori na pitanja povezana, na primjer, s ciljanom skupinom, ciljevima i procijenjenim utjecajem. Trebalo bi uključivati sve strane koje su uključene u rad, a mogu se uključiti i dionici i stručnjaci/kinje. Ako je rodna analiza relevantna za projekt, cilj rodne ravnopravnosti trebao bi biti definiran u svrsi projekta i cjelokupnoj projektnoj dokumentaciji.

- Hoće li projekt ili javna politika pridonijeti postojećim nejednakostima između muškaraca i žena?
- Raščlanjuju li se ili osporavaju postojeće nejednakosti između muškaraca i žena?
- Koje bi se opcije trebale uzeti u obzir u svrhu jačanja rodne perspektive?

Provedba

U pripremnoj fazi istražite učinak projekta na žene, muškarce i rodnu ravnopravnost te osigurajte da posljedice idu u korist oba spola. Rodnu perspektivu također treba uzimati u obzir u komunikacijama, kao i u događanjima te u mogućim podprojektnim aktivnostima. Ugrađivanje rodne perspektive u ranoj fazi pa sve do završetka projekta pomaže u rješavanju važnih pitanja, ukoliko se pojave. U provedbi je, kad je to potrebno, preporučljivo uključiti stručnjake/inje za rodna pitanja.

- Jesu li i muškarci i žene jednako uključeni u postupak provedbe?
- Je li u dizajnu projekta jasno naznačen napredak prema ciljevima rodne ravnopravnosti?
- Jesu li se pojavila rodna pitanja koja nisu bila identificirana u fazi dizajna projekta/politike? Na koji se način mogu riješiti?

Vrednovanje

Utjecaj s obzirom na spol procjenjuje se i o njemu se izvješćuje unutar prijelaznih i konačnih izvješća. U izvješćivanju je važno objasniti na koji je način rodna perspektiva uključena u provedbu projekta te koja je bila njezina važnost, a istovremeno i procijeniti učinak ciljeva i mjera na žene, muškarce i rodnu ravnopravnost. Unutar nadzora svi pokazatelji praćenja koji se odnose na ljude moraju biti razlučeni prema spolu.

- U kojoj su mjeri ostvareni ciljevi rodne ravnopravnosti?
- Je li projekt imao neočekivane ili nenamjerne rodne učinke?

ALAT 4: Kontrolni popis za projekte i programe

Brojni projekti i programi javne uprave imaju izravne učinke na živote građana/ki. Projekti i programi također mogu imati znatan utjecaj s obzirom na spol. Rodna je perspektiva

posebno važna u ranim fazama pripremnog rada, pri definiranju ciljeva i odabiru metoda za postizanje tih ciljeva.

Uz pomoć ovog kontrolnog popisa službenici/ce ili druge strane koje rade na provedbi projekata mogu vrednovati projekt u ranoj fazi te naznačiti točke u kojima je potrebna temeljitija primjena rodne perspektive. Kontrolni je popis koristan za pripremu različitih projekata i programa (na primjer, istraživanje i razvoj, komunikacija, izvješća, regulatorni projekti, planovi za akcije), no koristan je i općenito za pripremu različitih skupina mjera.

UTJECAJ PROJEKTA S OBTIROM NA SPOL	DA	NE	ISTRAŽI
<p>Ima li projekt ikakav utjecaj s obzirom na spol?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Utječe li projekt na živote ljudi? • Postoje li u području djelovanja znatne razlike između žena i muškaraca? 			
FOKUS	DA	NE	ISTRAŽI
<p>Ima li projekt ciljanu skupinu?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Utječe li projekt na jednak način na žene i muškarce? • Je li cilj projekta jednak za oba spola? • Jesu li unutar projekta potrebne različite mjere za žene i muškarce? 			
INFORMACIJE I STATISTIKE	DA	NE	ISTRAŽI
<p>Jesu li popratne informacije razlučene i analizirane i prema spolu?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Treba li alocirati resurse za daljnju analizu iz rodne perspektive? <p>Uključuje li praćenje pokazatelje o različitim životnim okolnostima za spolove i o ravnopravnosti spolova?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jesu li svi važni pokazatelji praćenja razlučeni prema spolu? 			
CILJEVI	DA	NE	ISTRAŽI
<p>Uključuju li navedeni ciljevi projekta rodnu perspektivu?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ima li projekt specifične ciljeve koji se odnose na ravnopravnost spolova? • Treba li se u dokumentima kojima se uspostavlja projekt definirati rodnu perspektivu? 			

AKTERI	DA	NE	ISTRAŽI
<p>Jesu li žene i muškarci jednako zastupljeni među akterima projekta?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jesu li žene i muškarci dio upravljačke strukture, kao i dugih radnih skupina? • Jesu li žene i muškarci jednako zastupljeni među onima koji daju svoje mišljenje, kao i u organizacijama i dionicima koje predstavljaju? <p>Je li stručnost s obzirom na spol uključena u pripremu projekta?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Koristi li se vanjska stručnost s obzirom na spol? • Jesu li ključni akteri sudjelovali u uvodu o tome što rodno osviještena perspektiva može značiti u smislu provedbe projekta? 			
UPRAVLJANJE	DA	NE	ISTRAŽI
<p>Je li u procesu upravljanja dokumentom (projekt, program, politika ili strategija) dokumentom razmotrena rodna perspektiva?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Je li se sa čelnicima tijela raspravljalo o praktičnoj strani rodno osviještene perspektive u provedbi projekta, programa, politike ili strategije? • Je li osigurano da će rodna perspektiva biti uključena i u moguće podprojekte? • Je li rodna perspektiva uključena u moguće kriterije ili postupke prijave projekta, izrade dokumenata? 			

Preporučljivo je da javna tijela analiziraju vlastite prakse vezano uz planiranje i financiranje projekata iz rodne perspektive i utvrde može li, na primjer, razmatranje rodne perspektive biti jedan od definiranih projektnih kriterija općenito za financiranje projekta. Rod bi doista mogao biti značajan čimbenik u projektu, programu, strategiji ili politici (na primjer, u uslugama koje pruža lokalna zajednica).

Preporuča se da javno tijelo provodi sljedeće:

- Godišnji pregled procjene utjecaja s obzirom na spol projekata, programa, strategija i politika.
- Podršku i praćenje projekata, programa, strategija ili politika.
- Praćenje procjene utjecaja i postignutih rezultata, na godišnjoj bazi.
- Tijela koja financiraju projekte kroz natječaje trebaju uključiti rodnu perspektivu u kriterije za financiranje projekta i u postupke prijave (u cjelokupnoj natječajnoj dokumentaciji).

ALAT 5: Rodno osviješteni proračun

Strateški planovi i prijedlozi proračuna glavni su upravljački instrumenti za javne financije i operacije. Kad se u strateške planove uključi značaj roda i ciljevi promoviranja ravnopravnosti spolova, oni postaju prirodnim dijelom svih aktivnosti unutar organizacije. Također, proračun ima ključnu ulogu. Način na koji se koristi javno financiranje ima izravan učinak na živote žena i muškaraca.

Prema Vijeću Europe, rodno osviješteni proračun je uključivanje rodne perspektive u procese donošenja proračuna. To znači procjenu proračuna s obzirom na spol, uključivanje rodne perspektive u sve razine postupaka donošenja proračuna i prestrukturiranja troškova kako bi se promovirala ravnopravnost spolova. Rodno osviješteni proračun, dakle, nije samo alociranje posebnih sredstava za promoviranje rodno-specifičnih ciljeva, nego sagledavanje cijelog proračuna kroz rodnu perspektivu. Rodno osviješteni proračun provodi se u tri elementa:

- Analiziranje proračuna iz rodne perspektive.
- Izmjene proračuna na temelju rodne analize.
- Osvješćivanje spola kao kategorije analize u proračunskim procesima.

Prva razina analize je izvješće o krajnjim korisnicima/icama ili primateljima/icama proračunskih programa razlučeno prema spolu. Uz rodnu se perspektivu dublje zadire u to pitanje te analiza može pokazati stupanj do kojeg je proračun ispunio potrebe primatelja/ica te koliko je proračun uzimao u obzir različite potrebe i uloge žena i muškaraca u društvu.

Ako se analizom otkrije da proračunska sredstva nisu raspodijeljena na način koji podržava ravnopravnost spolova, potrebno je prilagoditi proračun tako da se takva nejednakost ispravi. Ako raspodjela proračunskih sredstava na odgovara vladinim politikama ravnopravnosti spolova, potrebno je provesti reorganizaciju proračuna. Ako se otkrije diferencijalni učinak proračuna na žene i na muškarce, postoji obveza da se spol kao kategorija analize uključi u procese donošenja proračuna.

Važno je primijetiti da nejednaka raspodjela resursa između žena i muškaraca za posebne rashode ne znači nužno izravnu ili neizravnu spolnu diskriminaciju. Rashodi nisu uvijek jednako raspodijeljeni kad je spolna distribucija ciljane skupine, korisnika/ica i krajnjih korisnika/ica usluge nejednaka. Međutim, uvijek je važno pažljivo ispitati takve situacije i razmisliti zašto je jedan od spolova previše zastupljen u ciljanoj skupini, jer se katkad može raditi o pitanju ravnopravnosti spolova koje treba riješiti.

Rodno osviješteni se proračun ne fokusira samo na sadržaj proračuna, nego i na postupke, pri čemu je važno osvješćivanje rodnog proračuna. Za to je potrebna kontinuirana predanost razumijevanju pitanja roda, što uključuje analizu i savjetovanje, kao i kontinuirano prilagođavanje proračuna tako da se u obzir uzimaju promjenjive potrebe žena i muškaraca, djevojčica i dječaka.

PRIMJER: Uredba finskog Ministarstva financija o sastavljanju prijedloga za operativne i financijske planove, kao i za ograničenja troškova te prijedloge proračuna.

Prijedlozi proračuna finskih ministarstava trebaju uključivati sažetak onih aktivnosti unutar svake upravne grane koje imaju značajan rodni učinak. Preduvjet za pisanje sažetka je pregled operacija ministarstva iz rodne perspektive. Taj se zadatak najbolje obavlja unutar nadležnih odjela te je moguće da je za njega potrebna iscrpna procjena utjecaja s obzirom na spol. Javni/e službenici/e zaduženi/e za proračun odgovorni/e su za to da se osigura da ovaj zadatak i glavna opažanja odjela budu uključeni/e u prijedlog proračuna. Kad se u sve aktivnosti ministarstva uključi rodna perspektiva, posebice u provedbu projekata, kao i u izradu nacrtu zakonodavstva i mjera, isticanje rodne perspektive u proračunu postaje lakše.

PRIMJER: Analiza izravnog utjecaja budžeta s obzirom na spol

Institut za ekonomska istraživanja finske Vlade (VATT) je 2005. g. sastavio izvješće o izravnom utjecaju s obzirom na spol proračuna Ministarstva socijalnih pitanja i zdravlja. Izvješće je uključivalo analizu podjele prihoda od vlade građanima/kama i alokacije financiranja za takve podjele.

U izvješću je jasno prikazano da je, premda je omjer žena kao korisnica podjele prihoda često veći od omjera muškaraca, udio žena u rashodima je često tek pola ili čak i manje. Na razinu olakšica povezanih s prihodima utječe, na primjer, rodna razlika u plaćama i privremena odsutnost žena i muškaraca s tržišta rada. To znači da su, iako su žene češće primale olakšice nego muškarci, iznosi koje su primale bili su manjih od onih koje su primali muškarci.

Prema analizi u izvješću, uz ispitivanje izravnog rodnog utjecaja potrebno je procijeniti i vrstu ponašanja koju različite olakšice potiču kod žena i muškaraca. Procjena utjecaja s obzirom na spol se stoga mora nastaviti i biti dublja, posebice s obzirom na neizravne i dugoročne posljedice.

Uz alokaciju rashoda, iz rodne je perspektive potrebno ispitati i državno financiranje, na primjer, alociranje poreza i učinak oporezivanja.

Odakle početi

U ovom se priručniku nalaze upute za javna tijela o načinima na koje mogu uključiti rodnu perspektivu u svoj rad. Rodna je perspektiva potrebna u svim javnim djelovanjima i radu, kod svih pitanja vezanih uz sadržaj, kod definiranja ciljeva djelovanja i rada ministarstva te u temeljnim procesima državne uprave:

- rad u planiranju, nadzoru i upravljanju
- izrada nacrtu zakonodavstva
- pripremanje strategija i proračuna
- provođenje politika, projekata i programa.

Rad koji je potrebno obaviti je opsežan, a prakse se ne mijenjaju preko noći. Važno je definirati početnu točku rada. Pozitivna iskustva i najbolje prakse pružaju smjernice i motivaciju. Imajte na umu da nije moguće istovremeno promijeniti sve.

Načini na koje se može započeti:

- Procijenite trenutnu situaciju.
- Educirajte aktere.
- Prikupite iskustva i dobre prakse iz pilot projekata.
- Učite iz iskustva drugih organizacija.
- Razvijajte jedan po jedan proces ili politiku.
- Uspostavite strukture i osigurajte podršku radu tima.
- Definirajte jasne ciljeve za rad na rodno osviještenim politikama.

Pojmovnik

Diskriminacija na temelju spola

Diskriminacija na temelju spola znači stavljanje žena i muškaraca u nepovoljne okolnosti zbog njihovog spola. Diskriminacija također uključuje spolno uznemiravanje i zlostavljanje, kao i dovođenje osoba u nepovoljniji položaj zbog trudnoće, porođaja, roditeljstva, obveza skrbi za obitelj ili drugih osnova na temelju spola. Neizravna diskriminacija postoji kada neutralna pravna norma, kriteriji ili praksa stavljaju osobe jednoga spola u nepovoljniji položaj u odnosu na osobe suprotnog spola, osim ako je ta pravna norma, kriterij ili praksa objektivno opravdana legitimnim ciljem, a sredstva usmjerena postizanju tog cilja su primjerena i nužna.

Ravnopravnost

Ravnopravnost i ravnopravnost spolova su temeljna prava. Ona znače da se osigurava da svi imaju pravo da ih se ne diskriminira te da imaju jednake mogućnosti bez obzira na spol, etničku pripadnost, jezik, dob, invaliditet, spolnu orijentaciju, rodni identitet, vjeru, vjerska uvjerenja ili druge osobne karakteristike.

Rod i spol

Rod se odnosi na društvene razlike između muškaraca i žena. Identificira se društveno, kulturološki, politički i ekonomski određenim odnosima između žena i muškaraca. Rodni odnosi razlikuju se od mjesta do mjesta i tijekom vremena; mijenjaju se s obzirom na promjenjive okolnosti. Postoje brojni duboko ukorijenjeni kulturološki koncepti i pretpostavke o rodu. Rod može značiti rodne uloge, društvene i kulturološke znakove ženstvenosti i muževnosti, rodnog ponašanja ili rodnog identiteta pojedinca. S druge strane, spol se odnosi na biološku razliku između žena i muškaraca.

Rodno uvjetovano zlostavljanje

Rodno uvjetovano zlostavljanje označava svako neželjeno ponašanje povezano s rodom koje nije spolne prirode, a koje namjerno ili *de facto* narušava mentalno ili tjelesno dostojanstvo neke osobe, stvarajući prijeteću, neprijateljsku, pogrdnu, ponižavajuću ili opresivnu atmosferu.

Ravnopravnost spolova

Ravnopravnost spolova znači da su žene i muškarci jednako prisutni u svim područjima javnog i privatnog života, da imaju jednak status, jednake mogućnosti za ostvarivanje svih prava, kao i jednaku korist od ostvarenih rezultata. u društvu. Da bi se postigla, održavala i razvijala rodna ravnopravnost potrebno je u svakodnevnim aktivnostima, praksi i u donošenju odluka uključivati perspektivu ravnopravnosti.

Procjena utjecaja s obzirom na spol

Procjena utjecaja mjera/politika/aktivnosti s obzirom na spol znači procjenjivanje posljedica neke mjere/politike/aktivnosti iz perspektive žena i iz perspektive muškaraca. Svrha joj je promoviranje ravnopravnosti spolova i sprečavanje učinaka koji su iz rodne perspektive neželjeni. Procjena, na primjer, može ispitivati način na koji mjere utječu na društvene okolnosti i resurse za žene i muškarce. Na temelju procjene mogu se provesti izmjene i dopune prijedloga kako bi se smanjila diskriminacija i neželjeni učinci te uklonile prepreke za ravnopravnost spolova. Procjena utjecaja mjera/politika/aktivnosti s obzirom na spol trebala bi se provesti u ranoj fazi izrade nacрта zakonodavstva.

Rodno osviještena politika

Rodno osviještena politika je strategija kojom se rodna perspektiva i ciljevi promoviranja ravnopravnosti spolova uključuju u svakodnevni rad i donošenje odluka u nadležnim tijelima. Cilj je rodno osviještene politike uklanjanje rodno neutralnih, ponekad rodno slijepih postupaka i organizacijske kulture.

Vijeće Europe definira rodno osviještenu politiku kao „(pre)organizaciju, unaprjeđenje, razvoj i vrednovanje procesa politika na način, da akteri koji su uključeni u kreiranje politika uvrste perspektivu ravnopravnosti spolova na svim razinama i u svim fazama.“¹

Rodna neosjetljivost

Zanemarivanje ili izuzimanje rodne dimenzije koja je u suprotnosti s rodno osjetljivim ili rodno neutralnim pristupom).²

Rodno neutralan

Koji nema ni pozitivan ni negativan učinak na rodne odnose ili ravnopravnost između žena i muškaraca.³ Odluke vezane uz politiku koje se čine rodno neutralne često imaju različit učinak na žene i na muškarce, čak i onda kad takvi učinci nisu namjerni niti planirani. Procjena utjecaja s obzirom na spol provodi se zato da bi se izbjegle nenamjerne negativne posljedice te da bi se unaprijedila kvaliteta i učinkovitost politika.

Rodno osjetljiv

Pristup koji je usmjeren spram roda te uzima u obzir rodnu dimenziju.⁴

Rodna perspektiva

Rodna perspektiva označava pristup ženama i muškarcima s obzirom na njihove rodne uloge, društvena i kulturološka očekivanja, rodna ponašanja i identitete.

1 Rodno osviještena politika. Konceptualni okvir, metodologija i predstavljanje dobrih praksi. Konačno izvješće o aktivnostima Skupine specijalista za rodno osviještenu politiku (EG-S-MS). Vijeće Europe. Strasbourg 1998.

2 Europska komisija, 1998. 100 riječi za jednakost. Pojmovnik jednakosti između žena i muškaraca.

3 Ibid.

4 Ibid.

Rodni stereotipi

Rodni stereotipi ili rodne uloge su pojednostavljena očekivanja i pretpostavke ili očekivanja i pretpostavke kreirana prema formuli o tome kakvi su muškarci i žene „obično“, o tome kako se žene i muškarci trebaju ponašati da bi bili „prava vrsta“ muškarca i žene. Karakteristike razmišljanja u smislu rodnih stereotipa su, na primjer, razmišljanja da su muškarci logičniji te da su bolji vođe od žena, a da su žene osjećajnije i po prirodi nježnije i brižnije. Rodni su stereotipi većinom nesvjesna, „očita“ uvjerenja koja su duboko ukorijenjena u kulturu. Stereotipi također mogu uključivati negativne pretpostavke koje se mogu koristiti da bi se zadržale trenutne nepravedne okolnosti.

Rodni studiji

Rodni studiji (ili ženski studiji) su akademsko i multidisciplinarno proučavanje rodnih odnosa u društvu i analize rodne dimenzije u drugim disciplinama. Rodni studiji istražuju rodni sustav, kao i povijesni, kulturološki i društveni status žena. Rodni su studiji izvor informacija za rad u području ravnopravnosti spolova.

Višestruka diskriminacija

Višestruka diskriminacija opisuje diskriminaciju koja se odvojeno događa na nekoliko područja. Interseksijska diskriminacija odnosi se na situaciju u kojoj nekoliko područja istovremeno djeluje i ostvaruje međusobnu interakciju na način da su nerazdvojna.⁵ Samo jedan čimbenik ne mora biti dovoljan da se objasni zašto je došlo do diskriminacije. Da bi se eliminacija uklonila, potrebno je, uz rod, istražiti i druge osobne okolnosti.

Spolno uznemiravanje

Spolno uznemiravanje označava verbalno, neverbalno ili fizičko ponašanje koje je po svojoj prirodi spolno, a koje namjerno ili *de facto* narušava mentalno ili tjelesno dostojanstvo neke osobe, posebice stvarajući prijeteću, neprijateljsku, pogrdnu, ponižavajuću ili opresivnu atmosferu.

Statistički podaci razlučeni prema spolu

Statistike i podaci iz istraživanja od velike su važnosti u promoviranju ravnopravnosti spolova. Osnovno je pravilo da se sve statistike trebaju razvrstati i analizirati prema spolu. Statistike se mogu koristiti za određivanje životnih okolnosti ili položaja muškaraca i žena u društvu. Važno istaknuti i istražiti i razlike i sličnosti između muškaraca i žena.

Transrodne i interspolne osobe

Transrodne osobe uključuju osobe čiji je rodni identitet različit od spola dobivenog rođenjem i osobe koje žele svoj rodni identitet prikazati na način koji se razlikuje od njihovog spola. Interspolne osobe su osobe koje su rođene s određenim brojem

⁵ Europska komisija (2007.). Kako se nositi s višestrukom diskriminacijom. Prakse, politike i zakoni.

kromosoma, hormonskih razina ili genitalnih obilježja koja ne odgovaraju normi za kategorizaciju kao muško ili žensko s obzirom na spolnu ili reproduktivnu anatomiju. Interseksualnost može biti različitih oblika i pokrivati širok raspon stanja te stoga ne postoje konkretni parametri za njezino definiranje.⁶

Dionici u ravnopravnosti spolova i izvori informacija

Tijela mjerodavna za ravnopravnost spolova

- Ured za ravnopravnost spolova <https://ravnopravnost.gov.hr/>
- Odbor za ravnopravnost spolova <http://www.sabor.hr/odbor-za-ravnopravnost-spolova>
- Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova <http://www.prs.hr/>
- Koordinator/ce u tijelima državne uprave <https://ravnopravnost.gov.hr/institucionalni-mehanizmi-1639/koordinatori-ce-u-tijelima-drzavne-uprave-2024/2024>
- Koordinator/ce u uredima državne uprave <https://ravnopravnost.gov.hr/institucionalni-mehanizmi-1639/koordinatori-ce-u-uredima-drzavne-uprave-2025/2025>
- Županijska, lokalna i gradska povjerenstva za ravnopravnost spolova <https://ravnopravnost.gov.hr/institucionalni-mehanizmi-1639/zupanijska-lokalna-povjerenstva-za-ravnopravnost-spolova/2028>

Ostali akteri u ravnopravnosti spolova

- B.a.B.e. <http://www.babe.hr/>
- Centar za edukaciju, savjetovanje i istraživanje <http://www.cesi.hr/>
- Domine <http://www.domine.hr/>
- Hrvatska udruga žena u pravnoj profesiji <http://www.huzupp.com/>
- Udruga žena Romkinja Hrvatske - Bolja budućnost <http://www.uzrh-bb.hr/index.php?jezik=hr>
- VOX Feminae <http://www.voxfeminae.net/>
- Ženska mreža <http://www.zenska-mreza.hr/>
- Ženska udruga IZVOR <http://www.zenska-udruga-izvor.hr/>
- Centar za ženske studije <http://www.zenstud.hr/>
- Centar za ženske studije, Sveučilište u Rijeci <http://czs.uniri.hr/>

⁶ Prilagođeno prema Centru za genomske resurse Svjetske zdravstvene organizacije. Spol i genetika: genetske komponente spola i roda. <http://www.who.int/genomics/gender/en/index1.html>.

Informacije o ravnopravnosti spolova

- Alati i metode za rodno osviještenu politiku
- <http://eige.europa.eu/gender-mainstreaming/tools-and-methods/competence-development-gender-equality-training>
- Rodne statistike <http://eige.europa.eu/gender-statistics/gender-equality-index/2012/country/HR>
- Rodno osviještena politika – dobre prakse <http://eige.europa.eu/sites/default/files/documents/Good-Practices-in-Gender-Mainstreaming.pdf>
- Žene i muškarci u Hrvatskoj 2016.
http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/menandwomen/men_and_women_2016.pdf

„Ova publikacija izrađena je uz pomoć Europske unije.

Sadržaj ove publikacije isključiva je odgovornost Ureda za ravnopravnost spolova Vlade Republike Hrvatske i Instituta za zdravstvo i socijalnu skrb Republike Finske te ne odražava nužno gledišta Europske unije.“